

ŽIVLJENJE IN SVET

Pred kopalno sezono

Moda letošnje kopalne sezone je posebno značilna. Material je iz umetne svile in krilne hlače so »oficialno« uvedene

21

Knjiža 9.

24. maja

19 Ljubljana 31

Življenje in svet

Ilustrovana tedenska revija

Izhaja vsak petek in stane celoletno (dve knjigi) Din 80.—, polletno (ena knjiga) Din 40.—, trimesečno Din 20.—, mesečno Din 8.—, Posamezna številka Din 2.—.

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA, trimesečno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. — FRANCIJA, mesečno 4 franke. — ČESKOSLOVASKA, mesečno 6 kron. — AVSTRILJA, mesečno 1 šiling. — AMERIKA in ostalo inozemstvo letno 1½ dolarja.

Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ulica 5.

VSEBINA št. 21: Srečko Kosovel (ob petletnici smrti kraškega poeta). — † Srečko Kosovel: Kadar spoznaš... — Gérard Waleh †. — Preprosta godba. — Dr. V. L. Travner: Upepeljevanje mrtičev v modernih krematorijih (nadaljevanje). — B. Borko: Na Poljsko! (beleške s potovanja). — Odkod naš »goljuf«. — Univ. prof. dr. O. Klemm: Podzavestna fizika. — Predsedniške volitve v Franciji. — Ivan Podržaj: Krivda Elija Piona (nadaljevanje). — Dr. Ivan Lah: Dogodek s Pavlom Pavlovičem (konec). — Razvoj letalstva v sliki in besedi (nadaljevanje). — Sáhara sahne. — Usoda raziskovalca Wegenerja. — Lov na kite. — Tedenski jedilni list. — Živali in skladatelji. — Uganke in zanke. — Humor v slikah.

Živali in skladatelji

Ko je glasbenik Wormser ustvarjal »Izgubljenega sina«, je imel v svoji sobi muho zaprto, da bi zložil motiv o šumu njenega letanja. Precej redke so zgodbe, ki pričajo o živalih, navdihujočih godbenike v njihovi umetnosti.

Auber je baje često našel navdih, zasledujoč ga v diru na svojem konju. Ritmično gibanje njegovega telesa je ob konjskem skokotu dalo njegovemu duhu podnet in pogon, kakršnega je iskal. Auberov konj je morebiti edini, ki zasluži naziv Pegaz.

Drugi francoski muzik, Adolf Adam, stvaritelj »Longjumeauskega postiljona«, je bil jako prijatelj z mačkami. Med uglasbovanjem se je zleknil na zofo, se močno pokrnil celo poleti, za nameček pa si je kot biazino položil eno izmed svojih velikih mačk na glavo, drugo pa na noge. V tem neudobnem položaju, v katerem bi se bil kdé drugi zadušil, je Adam skompeniral večino svojih nesmrtnih napevov.

Mačke je nadalje ljubil Domenico Scarlatti. Ko je neki dan trohnil ob svojem klavirju, mu je muček skočil na tipke in udaril po nekaterih. Skladatelj je perabil te note za temo »Fuga del gatto«, pač edino glasbeno delo, kjer je sodeloval misjavkač.

Chopin je tudi spisal delce, pri katerem je bila žival navdihovalka — namreč psiček George Sandove. Vsakdo pozna »la Valse du petit chien«.

Z neko drugo živalsko prigodo je v zvezi Jean Rameau. Nekdaj je slišal, kako s trga Place Royale jako ubran glas poje njegovo slavno »Tristes apprêts, pales flambeaux«. Fristopil je, meneč, da bo na

mostovžu zagledal čedno mladenko, ko je odkril papigo v kletki. Takoj jo je kupil za velik znesek in jo pripravil do presenetljivega napredka.

Konfeti

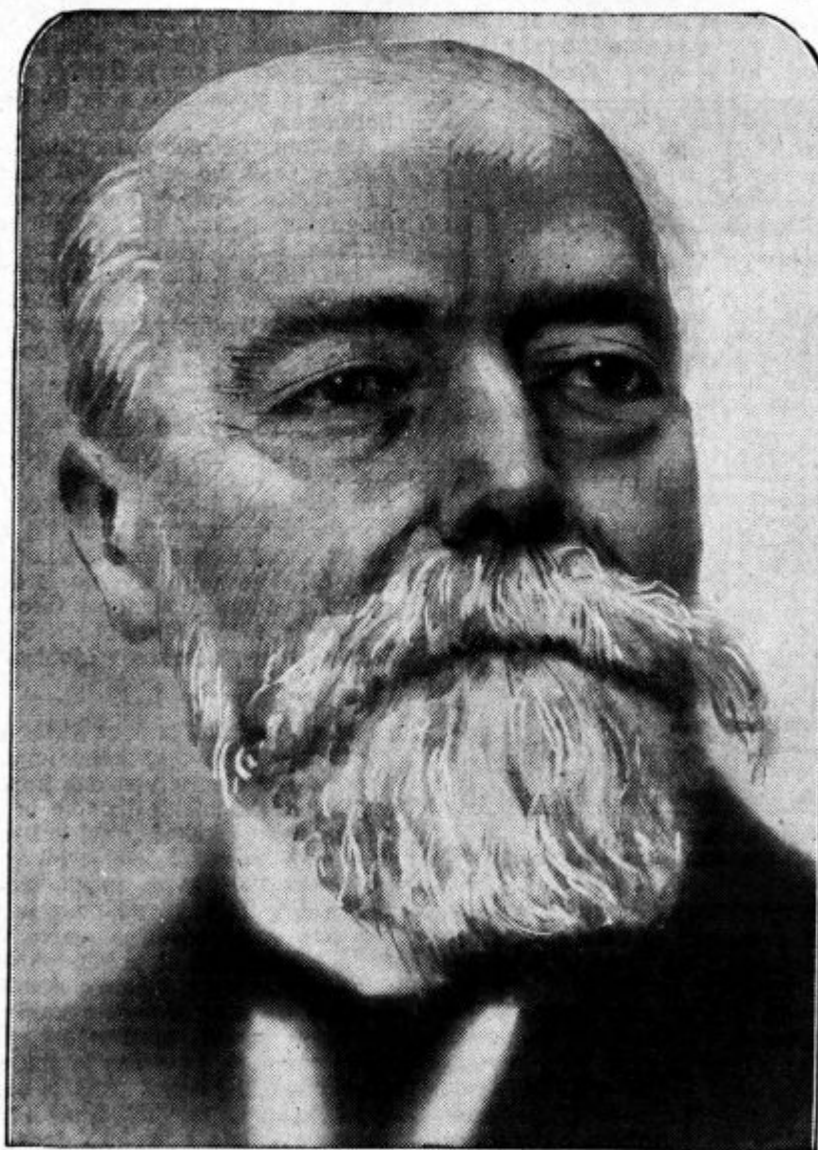
Navzlic laškemu nazivu so papirni konfeti pariško dete. Naglo so se razširili po svetu. Legenda o njihovem postanku je osnovana na resnici. Pripovedovalo se je, da je neka pariška tiskarna izdelovala vsako leto na tisoče koledarjev, ki so jih presvotlili, da so jim pritrtili kovinski obroček. Pri tem poslu so odpadali kroški drobne lepenke ali močnega papirja in se kopičili po tleh. Šaljiv delavec je nekoč pograbil pest pisanih krožcev in jih usul tovarišici na glavo. Iz tega se je razvila splošna bitka v delavnici. Podjetnik, ki je uslužbenec pri tem presenetil, je sicer izrazil svoje nezadovoljstvo, vendar pa spoznal zabavno plat, spoznal pa tudi praktično plat. Z zavojčkom tega neškodljivega streliva je šel na bal v Operi in v najlepšem trenutku veselice stresel vsebino z vrhnje galerije. Silna radost je obšla navzočne, ko so videli pestré kolobarce, ki so plavali po zraku in padali na vse strani. Drugi dan so dnevniki o tem poročali: Konfeti iz papirja so bili spuščeni v svet. S prepadanjem pustnih veselí — neokusne šeme so po tleh pobirale že rabljene konfete — je prišla stroga prepoved o rabi tega razvedrila. In mlada, bujna obrt je shirala.

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 21.

LJUBLJANA, 24. MAJA 1931.

KNJIGA 9.

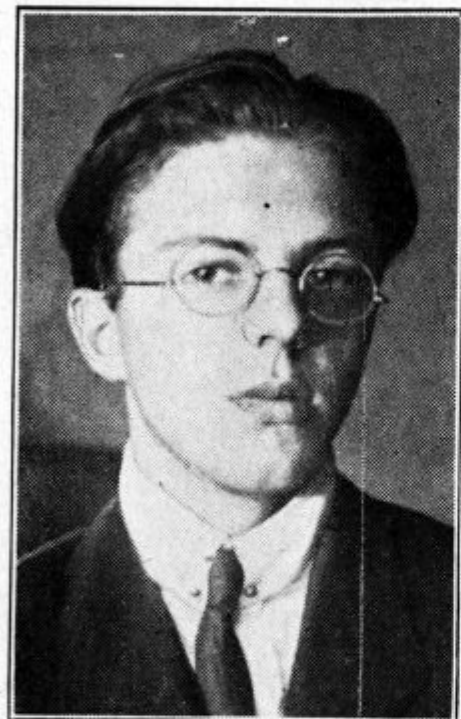
Paul Doumer

novi predsednik francoske republike

Srečko Kosovel

Ob petletnici smrti kraškega poeta

V letih 1918—1920 se je vršila v slovenskem kulturnem življenju dalekosežna ločitev duhov. Nevihta je prišla iz novomeške strani. Hrumela je nekaj časa nad Ljubljano, potem pa se je zopet umaknila za gore. Iskala so se nova razodetja, zla-

Srečko Kosovel
(zadnji posnetek kraškega poeta)

sti v slikarstvu in književnosti. V upodabljanju umetnosti so rekli novi struji ekspresionizem. Tam so se najprej odtrgali »stari« od »mladih«, ne toliko po kakovosti in vrednosti, kolikor po letih in skupinah. V literaturi so uvedli novo smer »Trije labodi«. Žila revolucije je nekaj časa močno utripala. Kmalu pa se je navdušenje poleglo. Skupnost »mladih« se je razbila, posamezniki, ki so se izločili iz hrupa, so nastopili vsak svojo pot.

Čeprav tista papirna revolucija ni rodila velikih dejanj, je vendar storila nekaj, kar ni ostalo brez vpliva na rod, ki je tedaj doraščal. Mladina je razumela, da je prišel čas za njeno besedo —

če ona hoče. Tako se je po hrupu, ki so ga zagnali »Trije labodi«, izluščil iz srednješolskega literarnega krožka na ljubljanski realki leposlovni mesečnik »Lepa Vida« s programatičnimi besedami Thomasa Carlylea: »Ne pritožujmo se nad dobo, v kateri živimo, da je slaba. Če je slaba, smo zato tu, da jo izboljšamo.«

To konstruktivno usmerjeno geslo je izšlo v času, ko je urejeval »Lepo Vid« realec Srečko Kosovel. Med njegovimi sodobniki so bili: pokojni Branko Jeglič, Alfonz Gspan, Henrik Hebat, Vinko Košak in Bogomir Magajna. Pozneje so se listu pridružili še: Fran Onič, Vladimir Premru, Josip Vidmar ter Anton in France Vodnik. Pero za koncept je bilo zastavljeno. Če pregleđamo imena v sodobni slovenski književnosti, vidimo, da je več tedanjih sodobnih literarnih borcev. Vsi so se več ali manj stikali s Srečkom Kosovelom, ki o njem veli prof. Fr. Koblar: »S Srečkom Kosovelom je najmlajši rod spet našel tesnejšo snovno in duhovno zvezo z domačo zemljo.« (Slovenci v desetletju 1918/28, uredil dr. Jos. Mal. izdala Leonova družba v Ljubljani 1928.)

* * *

Odkod je prišel ta poet, klicar in glasnik tragične povojne generacije, da je »kot izrazit obnovitven duh neprestano nihal nad plahim idealizmom in žgočim pesimizmom,« kakor pravi isti pisec na citiranem mestu? Rojen je bil v Sežani na Krasu 1904, svoja mlada leta pa je preživel v Tomaju, odkoder je v tretjem letu vojne odšel na realko v Ljubljano. Kljub temu, da je bila takrat Ljubljana v primeru z njegovo domačijo, ki je stala na robu fronte, nekakšno varno vojno zaledje, se ni mogel vživeti v njene razmere. Prvi čas je stanoval na Gosposvetski cesti. Z okna je vsak dan videl, kako hitijo vlaki proti Trstu. To ga je navdajalo s takšnim domotožjem, da je nekoč v pismu domov narisal vlak, ki beži iz Ljubljane proti Krasu, on pa stoji, gleda, in debele solze mu kapajo iz oči. Drugič je hotel na skrivaj pobegniti in sestri v Ljubljani je napisal poslovilno pismo ter priložil pet kron s pripombo, da se bo doma učil in nado-

mestil vse, kar zahteva šola od njega.

Iz te navezanosti na dom, ki mu je bil istoveten s Krasom, je moral pogrnati silno hrepenenje, ki je našlo svoj izraz v poeziji. Kar je že prej poskušal doma s plaho šolarsko roko, je dobivalo zdaj nujno, resnično, polno življenjsko vsebino. Čuvstvovanja duše je prelival v pesmi. Polagoma se je s sošolci strnil v literarni krožek in 1920/21 najdemo v dijaškem glasilu »Preporod« najbrže njegovo prvo natisnjeno pesem »Oleandri«:

Pred njeno hišo so cveteli,
kot njena lica so rudeli,
prišla je jesen — vsi uveli
so barvo njenih lic imeli.

Ta motiv je bil že več ali manj kraški. Ni dvoma, da ga je prinesel iz kraške vasi, kjer goje oleandre kot dekorativno rastlino pred hišo.

Iz »Preporoda« je prešel k »Trem labodom« in »Lepi Vidi«, potem je čedalje bolj razpenjal jadra, postal takoj v začetku sotrudnik »Ženskega sveta« in »Grude«, torej literarno manj ambicioznih glasil, od tam pa krenil počasi v »Dom in svet« in slednjič v »Ljubljanski Zvon«. Ko je nastopil 9. novembra 1925 na Šentjakobskem odru v Ljubljani s programatičnim govorom, ki ga je pozneje natisnila »Mladina« in čital svoje pesmi in črtice, ga je tudi kritika priznala, dasi je bilo njegovo delo vidno šele skozi konture.

Tragično pa je, da se je njegova življenjska pot v tistem času prav za prav že začela lomiti. Spomladi 1926 je zbolel. Močan prehlad, ki si ga je bil nakoopal, je izzval influenco, ki je zaradi zapoznelega zdravljenja dobivala vedno nevarnejšo obliko. V Ljubljani, kjer ga je zdravil dr. Haus, se je spravil zopet na noge. Doma v Tomaju, kamor je šel na velikonočne počitnice, pa je spet legel, topot dokončno. Njegov nezadostno odporen, v vojnih razmerah oslabil in izpodhranjen organizem je podlegel v boju z boleznijo in vsa prizadevanja zdravnikov, da bi ga ohranili pri življenju, so se izjalovila. Umril je 27. maja 1926 zvečer, pokopali so ga dva dneva pozneje na tomajskem pokopališču.

* * *

V okviru tega vnanje očrtanega življenja je živel drugo, dragocenejše notranje življenje, katerega je pokojnik zaupal — peresu. Študij na univerzi mu je bil postranska stvar, njegovo stvarno

zanimanje je veljalo književnosti. V neki čudni slutnji, da zahteva čas od človeka vseh moči, ko gre za obrambo človeka proti neljudem, je urejeval tudi »Mladino«, kjer je klical po etični obnovitvi. Sebi pa se je izpovedoval v pesmih, ki jih je na stotine in so jih večinoma odkrili šele po njegovi smrti. Javnost ne bo te zapuščine nikoli dodobra spoznala, ker jo je preveč in je tudi preveč fragmentarna. Toda vsa skupaj tvori koncept, ki priča, da je bilo mlado življenje Srečka Kosovela samo temeljita priprava za večjo stvar, kateri je smrt prekrizala izvršitev. In v tem leži globoka tragika smrti 22letnega kraškega poeta.

Njegova poezija je tako preprosta, enostavna in pristna, tako človeška in neposredna, da se po teh svojstvih loči od vse ostale slovenske poezije po vojni. Tudi Srečko Kosovel je delal poskuse in iskal novih form, srce pa mu je govorilo, da mora biti oblika vedno adekvatna vsebini. Mrzil je zverženost in narejenost, transpozicije in komplekse, ki silijo človeka predvsem k razmišljanju in skoro izključujejo občutek, ki je prvenstvenega pomena v pesmi.

Moja pesem je eksplozija,
divja raztrganost, disharmonija,
moja pesem noče do vas,
ki ste po božji previdnosti, volji
mrtvi esteti, muzejski molji —
moja pesem je moj obraz.

Najrajši pa se je mudil na rodnem Krasu, kjer gleda solnce na Sežano in vidi zapuščeno gmajno:

Sredi gmajne brest. »Povej, kako
raseš, sahnesh sredi suhih tal?
Cveteš?« — Ti ne boš nikoli cvel,
krvavel boš, glej, in boš molčal.

Pokrajina se že tukaj intimno zliva z njegovo notranjostjo v eno, njena bolest postane njegova rana. Kraški brest mu je simbol bolečine poeta:

A on je daleč od vsega,
na kraški gmajni tih brest,
oddaljen od šumečih cest,
sredi samotnih stez sveta.

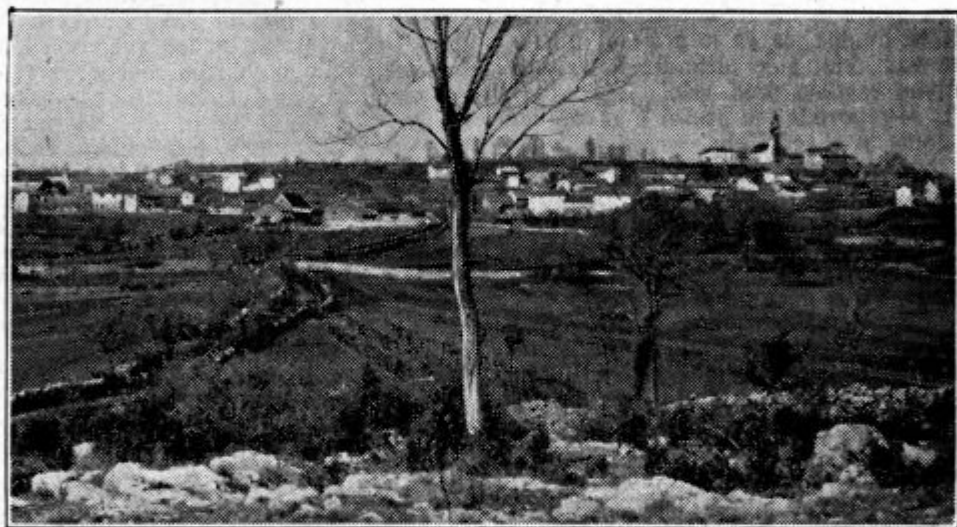
Ljubezen do Krasa mu je predmet vseh mogočih motivov. Tam vidi kraškega ptiča, brinjevko, kako leti samotna čez gmajno, pa počí strel in brinjevka pade. Paralelizem z usodo njegovega življenja. Drugje sliši slavca, ki se je zgenil med trnjem in zapel, bel cvet divje rože je zakrvavel. Na trnju

pa dozoreva rdeč plod kakor kaplje krvi. Tam, veli pesnik, na belem groblju kraških planjav, tam bo moj kot. Bučeča burja, kamenite sipine, bori, brinje, gorečke, šipek, grozdje — vsi ti motivi se pri njem spajajo v enovit akord kraške zemlje. S teh trpko dehtečih domačih gred pa krene od vedno bdečih misli na mater v samotno kraljestvo refleksije, ki se ga neprestano dojmi z melanholijo. Svet in on sta dva različna pojma. Vsak ima svoj ritem, svoj zakon. In tako se dogaja, da mora, namestu da bi živel in imel nekaj od življenja,

živeti, trpeti, strmeti v razbiti
lastni obraz.

gar ni imel, ki bi ga bil ustavil ob poti in mu dal občutiti bratstvo. Sam je šel na romanje, sam je ostal in spoznal, da človek nič ne pomeni, če ni nekaj sam iz sebe. Kljub tej bridkosti pa vidi, da ni živel zaman: kar mu je svetilo na pot, je ljubil in še ljubi, kajti razodetje je zagorelo njegovi duši kakor zvezda. Z značilnim motivom Kalvarije končuje zaključni sonet tega cikla z motivom na križ pribite peroti, ki ne more nikamor več...

Mimo teh glasov strujijo skozi njegove pesmi socialni zvoki, ki so se oglašali sredi med pesmimi kakor so »Vstajenje — smrt«, »Večer pred zimo«, »Beli Krist«, »Obraz vesti« in druge.

• Pogled na Tomaj, kjer je pesnik umrl in kjer je pokopan

To tragičnost izpoveduje z redko uverljivostjo sonet »Krik po samoti«. Rad bi se skrtil vase, da bi ga nihče ne videl, rad bi ušel šumu življenja, ki ga ubija, rad bi se potopil v veselje, začutil se eno z Njim, ki je odrešil svet, a zaman:

V množici sem, ki se giblje, upra,
bolan sem, tako sem se že izkričal,
v množici sem, ki ugaša, umira,
k zmagi hitim in vem, da bom pa! —

V »Psalmu« moli k Bogu, naj se usmili njegove praznote, sivih dni in široko upajočih oči, naj spregovori s svojim belim glasom, naj se usmili ljudi. V sonetnem ciklu »Romar pod goro« pa razvija podobo svojega življenja, ki je bežalo pred njim kakor nerazjasnjena sivina in bilo harlekinova pesem. Niko-

Interesirani čitatelj si lahko sam postreže z njimi v knjigi. Sintetični koncept te poezije pa sta dve pesmi, »Ekstaza smrti« in »Ocean«. Obe obravnavata zaton starega sveta in druga, ki je gotovo najznačilnejša za Srečka Kosovele, združuje vse elemente njegove poezije in miselnosti.

Mrzel, mrzel je ocean,
če ti je tesno, stopi vanj!

— — — — —
Moj grob je širok, moj grob je temen,
kdor ima svoj obraz
mu ga raztrgam jaz,
ocean.

Ta simfonija je naravnost prerez pesnikovega naziranja o dobi, v kateri je živel, in o sebi.

Izza gorâ — hahâ, hahâ,
prišel nekoč je mlad študent.

Bil je zakrit, bil je ovit,
in tudi dekile je imel

— — — — —
Zdaj pa se z njim igra tema,
presell se je v ocean.

V tem ciklu se oglašata tudi melodija o utopljenicah, ki ne morejo umreti. To je današnji stari svet, ki plava, se premetava in ga duši novi čas, za smrt pa še ni dozorel. Proti koncu cikla zazvenijo tudi drugačni stihovi o geologu, ki bo čez dvajset tisoč let mogoče iskal predpotopnih ljudi, toda njegov trud bo jalov. Suhoparna katederska učenost bo govorila drugače kakor je hrumelo življenje:

Geolog bo učil: Te vzporedne plasti —
tukaj nič boja bilo ni,
tukaj je tiho pokrilo morje
doline, polja in goré.

To je pesnikova zaušnica mrtvim estetom in muzejskim molijem, ki raziskujejo prah namestu življenja. Medtem pa divja ocean naprej. Trije veslači gredo v noč in kličejo:

Alli reši v Evropi nas,
ali pa v strašnost potopi nasi

— — — — —
Štirje veslači v noč gredó,
oj v noč gredo, strašno pojó
in bijejo z vesli, zovó zaman.
Tih je nad mrtvimi ocean.

Tako se glasi zaključni akord poezije Srečka Kosovela. Kam bi bila privledla pesnika ta koncepcija? V roman ali dramo? Prelomljena črta njegovega pesniškega osnutka je najverjetneje izguba, ki je mogla zadeti slovensko književnost v zadnjih desetih letih. In še pet let naprej. Zakaj njegova zapuščina hrani načrtov za najmanj deset let intenzivnega dela.

Pesmi Srečka Kosovela so izšle po pesnikovi smrti 1927 v Ljubljani. Uredil jih je Alfonz Gspan. (Nekaj izvodov se dobi lahko še pri založbi Luč v Ljubljani, poštni predal 171. Cena s poštnino 21 Din). Izbrano delo izide v kratkem v založbi Tiskovne zadruge v Ljubljani. Uredil ga je Anton Ocvirk, ki je napisal kritični uvod in opombe.

† Srečko Kosovek

Kadar spoznaš . . .

Kadar spoznaš: vse je temno —
in vendar treba živeti,
in veš, da ljubezen boji ljudi,
ti pa jih moraš objeti,

kadar uvidiš: korak je zaman,
da bi utelesil sanje,
in veš, da blazno, a vendar lepo
in visoko je tvoje iskanje —

takrat, če vzpne se pogum temam
v noč kakor vroči gejziri
se sredi tvojih razsanjanih sanj
srce ti komaj umiri.

(Iz pesnikove neobjavljene zapuščine)

DNEVA NE DOVE NOBENA PRATKA

Gérard Walch

Nedavno je preminil veliki prijatelj Francije, G. Walch, profesor v Amsterdamu. Romanisti ga poznamo po njegovi izvrstni Antologiji francoskega pesništva v 6 zvezkih. Prvi je izšel l. 1906 z uvodom Sullyja Prudhomme-a. Francozi sami niso izdali nobenega tako uspelega zbornika. V nizozemskih, francoskih in belgijskih obzornikih je priobčil celo vrsto slovstvenih, pa tudi političnih razprav. Med vojno je bil glavni tajnik Zveze nevtralcev, ki jo je ustanovil Zenevljan Macon, a ki je bila manj nevtralna nego njeno ime, če sodim po njenem geslu, slovečem Bornierovem verzu:

Tout homme a deux pays, le sien et
puis la France.

t. j. vsak človek ima dve domovini, svojo in potem Francijo. Walch je bil med drugimi odlikovan s svetinjo »Francoske hvalnosti«.

Preprosta godba

Profesor Kirby, ki ima stolico za glasbo na vseučilišču v Witwatersrandu (Južna Afrika), se je nedavno vrnil s potovanja po Bečuaniji. Učeni strokovnjak si je hotel preskrbeti dokazil o muziki prvotnih narodov, da bi pripravil tezo za Carnegiejevo ustanovo. Kirby je obiskal Zulujsko in Sekukunisko ozemlje, severni Transvaal in robove ob Kalaharski puščavi. Preprečkal je več tisoč kilometrov in zbral nad sto glasbil ali strojev za hrup, kakršne rabijo plemena po teh deželah. Njegova zbirka se bo hranila v univerzitetnem muzeju. Godba, ki se svira v vsakem plemenu, je po navadi neznan v drugih. Kirby je dognal celo vrsto melodij, ki jih izvajajo Bušmani na godalu, nazvanem »gora«. Njegove raziskave ne bodo zaključene prej ko v dveh letih.

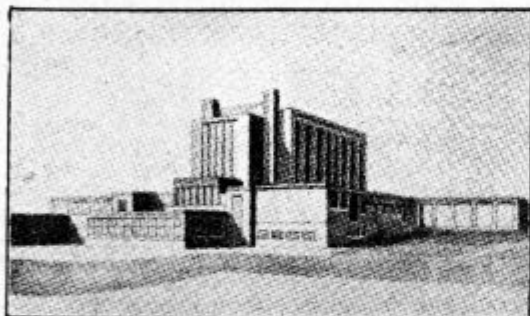
Dr. Vlad. Travner

Upepeljevanje mrličev v modernih krematorijih

(Nadaljevanje)

Na čelu gibanja stoji Nemčija. Po številu krematorijev jo prekašajo trenutno sicer še Zedinjene države Severne Amerike; toda Nemčija jih bo že v do glednem času prekosila. Procentualno (t. j. z ozirom na število prebivalstva) pa se more primerjati z Nemčijo samo Švica. Gibanje se je začelo 1849, ko je znani starinoslovec Jakob Grimm v vznešenih

Odslej se je širilo upepeljevanje neverjetno naglo. 1905 je bilo 10, l. 1912 pa že 34 upepelišč. Konec 1930 jih je obratovalo že 105. V kratkem jih zgrade še več. Od dec. 1878 do jan. 1930 je bilo v vseh krematorijih upepeljenih skupno 500.978 mrličev, med temi 68.130 v Berlinu-Weddingu. Pokojni so pripadali vsem stanovom in vsem v državi znanim kon-

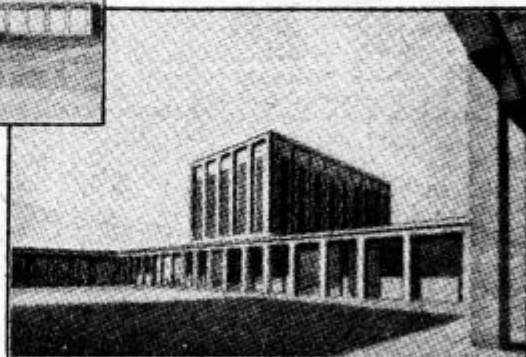
Novi praški krematorij združuje vse tehniške pridobitve. Ima štiri peči za upepeljevanje. Gradbeni stroški so znašali okoli osem milijonov Kč.

Spredaj

Zadaj

Novi krematorij v Pragi, največji in najmodernejši na češko-slovaškem

(Po načrtu arhitekta A. Mezera)

besedah slavil starogermanski običaj sežiganja. Pozneje so propagirali idejo z besedo in peresom številni odlični zdravniki kakor Tunsen, Bock i. dr.

Največje zasluge pa si je pridobil genialni inž. Friderik Siemens iz Draždan, ki je izumil prvi aparat, ki omogočuje upepelitev trupa s pomočjo razbeljenega zraka. Na tem načelu sloni moderno upepeljevanje v vseh sedanjih krematorijih, četudi so pozneje Siemensov aparat izboljšali in vpeljali več novih sistemov. Prva poskusna upepeljevanja s tem aparatom so se vršila 1874. L. 1877. so po Siemensovih načrtih po iniciativi vojvode Ernsta II. zgradili v Gothi prvi nemški krematorij, ki je začel obratovati decembra 1878. Šele 1891 je dobila Nemčija drugi krematorij v Heidelbergu; tretjega pa 1893 v Hamburgu.

fesijam. Zelo številna so društva prijateljev ognja, ki izdajajo mnoga strokovna glasila, knjige, brošure itd. Nekatera društva štejejo nad 100.000 članov. Vsa društva so organizirana v »Verband der Feuerbestattungsvereine«. Na čelu pokreta stoje predvsem zdravniki.

2. Prav tako častno mesto kakor Nemčija zavzema Švica. Tudi tu so bili prvi pionirji gibanja zdravniki. 1889 je bil otvorjen prvi švicarski krematorij v Curihi. Konec 1929 je štela mala država s komaj 4 milijoni prebivalcev že 20 krematorijev, kjer so upepelili do 31. dec. 1929 nad 58.000 mrličev. V kratkem bodo otvorili še par novih. V nekaterih (posebno v protestantskih) delih države n. pr. v kantonih Aargau in Curih je že sedaj več upepelitev kakor pokopov,

3. Domovina modernega upepeljevanja Italija ima sedaj (1930) 27 krematorijev, med njimi enega v Rimu. Do fašistične ere je bilo gibanje živahno. Fašisti pa ovirajo znatno ta pokret iz cerkveno-političnih razlogov, tako da upepeljevanje nazaduje.

4. Velika Britanija ima 20 krematorijev, med temi 5 v Londonu. 1929 je bilo upepeljenih 4353 mrličev t. j. za 26.7% več kakor 1928.

5. V češkoslovaški republiki je bilo konec 1930 9 krematorijev, kjer je bilo upepeljenih doslej 32.311 mrtvecev. Najstarejši krematorij je v Libercu, najpomembnejši pa v Pragi na Olšanih (ust.

ška ima 5 upepelišč, Finska pa eno (prirastek upepeljenih l. 1929 23%).

7. V Avstriji je bil pokret do preobrata zaradi odpora cerkve in oblasti silno otežkočen. Sedaj so krematoriji na Dunaju, v Linzu in v Steyerju. 1929 je bilo v vseh 3 krematorijih upepeljenih 3379 mrličev. Najkasneje konec tekočega leta (1931) dobi tudi Gradec lasten krematorij, kar je za nas važno, ker pride ta krematorij za Slovenijo in Hrvaško pred vsem v poštev do časa, ko dobimo lastne zavode. Sedaj je za naše dežele najbližji krematorij na Dunaju.

8. Francija ima 6 zavodov. V Parizu bodo v doglednem času zgradili drugi

Krematorij v Pragi na Olšanih

1921), kjer je bilo doslej 17.027 ognjenih pogrebov. Število upepelitev stalno narašča. 1919 jih je bilo 670, l. 1930 pa že 4725. Od oseb, ki so bile upepeljene 1930, je bilo r.-katolikov 2328 (49.3%), brez konfesije 1218 (25.8%), vernikov češkoslovaške narodne cerkve 778 (14.3%), protestantov 370 (7.8%), židov 116 (2.5%) in pravoslavni 14 (0.3%). V Pragi bodo še to leto otvorili drugi veliki krematorij, ki bo največji v državi.

6. Zelo razširjeno je upepeljevanje v nordijskih državah. Mala Danska ima 5 krematorijev, med temi 2 v Kodanju. 1929 je bilo upepeljenih 1570 mrličev, med temi v Kodanju 1929 t. j. 12.7% vseh umrlih. Organiziranih pristašev je nad 55.000. V 4 švedskih krematorijih je bilo 1929 upepeljenih okoli 800 trupel t. j. 36% več kot prejšnje leto. Norve-

krematorij. Gibanje za upepeljevanje je zelo živahno.

9. Sovjetska Rusija ima svoj krematorij v Moskvi, kjer je bilo 1929 upepeljenih 5208 oseb. Vzgladu Moskve bosta sledila v kratkem Leningrad in Harkov. Da se prebivalstvo zelo zanima za to idejo, dokazuje rekorden obisk muzeja za moderni pogreb v Moskvi. Po en krematorij imata še Holandska in Romunija.

10. Izmed ostalih večjih evropskih držav nimajo krematorijev Jugoslavija, Poljska, Madžarska, Grčija, Španija, Portugalska in Belgija. Toda tudi v teh državah narašča vedno bolj gibanje za upepelitev. V kratkem nameravajo zgraditi krematorije v Bruslju in v Debreczinu.

11. Od izvenevropskih držav zavzema prvo mesto Zedinjene države Severne

Amerike, kjer je (konec l. 1930) 109 zavodov. V letih 1924—1928 so upepelili 101.467 oseb t. j. za 40% več kakor v 1919—1923. Po en krematorij je v Afriki in v Južni Ameriki, Avstralija jih ima 3.

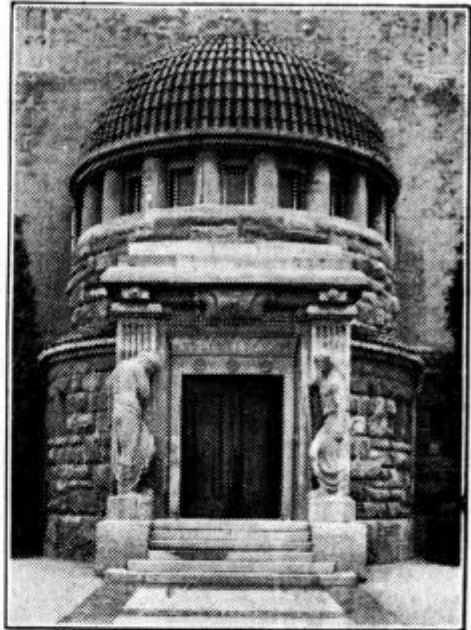
12. Posebno stališče zavzema Japonska, kjer je upepeljevanje mrličev prastar običaj in razširjen tako, da pokopi skoraj ne pridejo v poštev. V državi je nad 36.000 sežigališč. Mnogo jih je povsem primitivnih, kjer traja upepeljevanje 7—9 ur. V večjih mestih so tudi popolnoma moderno urejeni krematoriji. Pogosta so sežiganja tudi v Indiji, na Kitajskem itd.

Konec 1930 je bilo na vsem svetu — razen Japonske, Indije in Kitajske — okoli 320 krematorijev. To število se bo v doglednem času znatno pomnožilo.

Naj zadostujejo ti podatki v dokaz, da je upepeljevanje mrličev v krematorijih izključno le kulturno, mednarodno in medversko gibanje kakor n. pr. sodobni sport, pacifizem, esperanto itd.

Slednjič si oglejmo še razmere v naši domovini. — Pred preobratom je bil pokret za upepeljevanje na vsem našem sedanjem ozemlju zaradi odpora katoliške, pravoslavne in islamske duhovščine in nenaklonjenosti državnih oblasti silno otežkočen. Kljub temu je bilo tudi pri nas mnogo vnetih pristašev upepeljevanja, posebno med izobraženci. 1904 so ustanovili v Beogradu prvo društvo (»Oganj«), ki je imelo namen popularizirati to idejo in zgraditi za Srbijo krematorij v Beogradu. Te načrte sta pre-

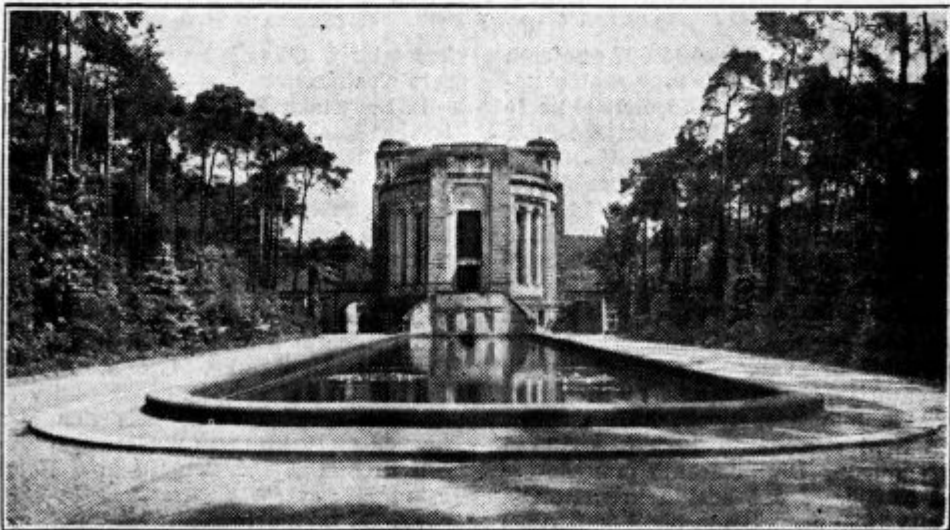
prečili balkanska in svetovna vojna. Po preobratu — posebno pa v zadnjih letih — je gibanje zopet oživel. Največje za-

Vhod v krematorij Plauen

sluge za to si je pridobil beograjski zdravnik dr. Vojislav Kujundžić.

V naši državi je upepeljevanje zakonito dovoljeno. Ministrstvo za narodno zdravje je izdalo dne 27. decembra 1928 uredbo št. 57.775, s katero se dovoljuje »gradba krematorijev in sežiganje«.

Krematorij v Lipskem

Tudi v ostalih delih države, predvsem v Sloveniji in na Hrvaškem, se je začelo to gibanje vedno bolj širiti, kar dokazujejo številni propagandni članki v naprednih in socialističnih listih.³ Število pristašev upepeljevanja raste od dne do dne. Ker pa doslej še ni bilo skupne organizacije, so pristopali imovitejši pristaši k avstrijskim društvom, predvsem k »Flamme« v Gradcu. (Pristop k društvom v Italiji je zaradi političnih razmer nemogoč). Ti člani imajo v splošnem iste pravice kakor domačini; za prevoz trupla do državne meje pa morajo skrbeti sami.

Umevno je, da je to le začasna rešitev vprašanja in da imajo vsi jugoslovenski pristaši največji interes na tem, da se zgrade čimprej v naši državi lastni krematoriji. Zato so ustanovili konec 1930 v Novem Sadu in v Zagrebu avtonomni

³) V Sloveniji se zavzema za upepeljevanje predvsem »Jutro«, ki je priobčilo (posebno 1926) več kratkih člankov. O tem gibanju so poročali tudi »Slovenski Narod«, »Delavska politika«, »Napreje« i. dr. Glavno glasilo nasprotnikov upepeljevanja je »Slovenec«.

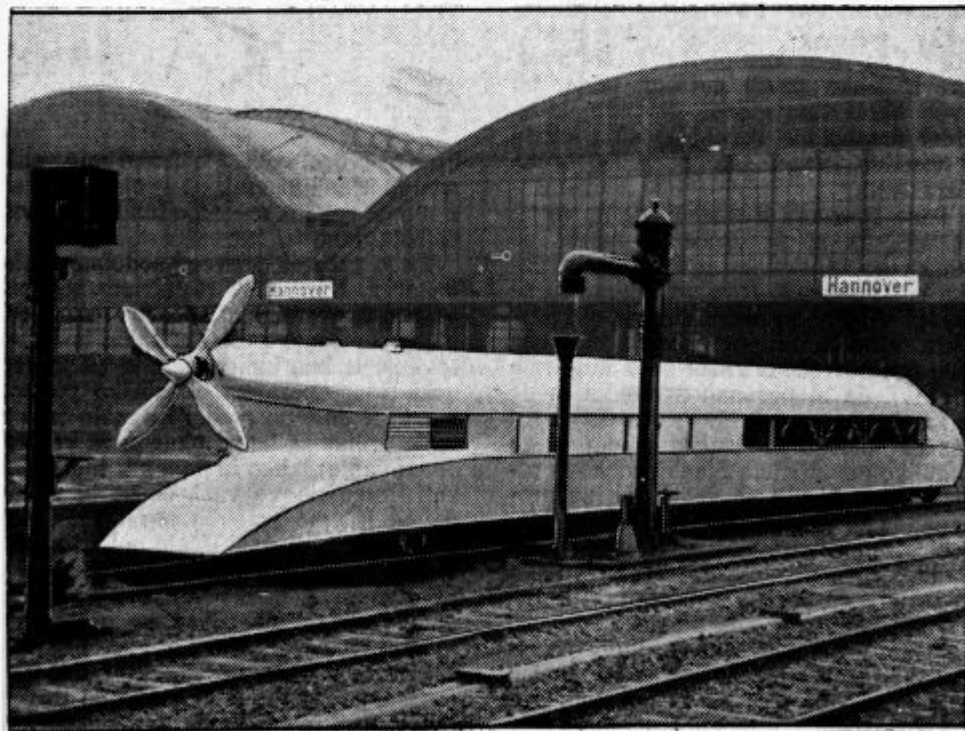
podružnici beograjskega »Ognja«, ki naj skrbita za to, da dobita ti mesti krematorije. Druge podružnice (n. pr. v Osljeku) se snujejo.

V Mariboru se bo ustanovilo za bivšo mariborsko oblast samostojno društvo »Ogenj, društvo za upepeljevanje mrličev«. Ustanovitev samostojnega društva se je sklenila na seji dne 7. maja 1931 iz praktičnih ozirov, ker je Beograd preoddaljen in ker pride za nas v prvi vrsti v poštev graški krematorij (ki bo domnevno sezidan do konca leta).

Pokret je pri nas šele v začetnem štadiju. Predvidoma se bo zgradil prvi krematorij v naši državi v Zagrebu, drugi pa v Beogradu.⁴ Da se pa te ideje čimprej uresničijo, je potrebno smotreno sodelovanje vseh pristašev predvsem z dobro organizacijo in s stvarno propagando v predavanjih, časopisih in lastnem glasilu.

⁴) V Zagrebu hočejo zgraditi začasno majhen krematorij z eno pečjo. V Beogradu nameravajo postaviti monumentalno stavbo. Za Slovenijo bi bilo najumestnejše zgraditi krematorij v Ljubljani. (Dalje)

Ekspresni vlak bodočnosti

»Zeppelin na kolesih« na glavnem kolodvoru v Hannoveru.

B. Borke

Na Poljsko!

Beležke s potovanja

Potovanje na Poljsko? Da se prvič odločiš zanj, je treba neke posebno vabljive prilike ali neke svojevrstne razpoložnosti. Ne mislim potovanja po trgovskih dolžnostih, zakaj o tem živ krst ne poroča; mislim tistole sladko ugiibanje turista: bi ali ne bi? In kam bi? Nemara imajo priprave za tako potovanje večji čar kakor zavest, da si prispeš na cilj; kako podobni so si včasih cilji, a kako zaplljivo je hropenje, kolikšni so obei!

Da, kam na pot? Potovanje v Pariz — to je v delu Evrope la grande mode. V Nemčijo — znak, da si praktičen človek, ki mnogo zna. Francija ti drhti v pričakovanju kot nekaj lahkega, prozornega, radostnega, nekaj ženskega: eleganca, esprit, seveda; Nemčija je možata, favstovska, zamišljena, sramežljivo sentimentalna. Španija? To je romantika: bikoborbe kajpak, pustolovščine s kako Carmen in krasen pogled na eno izmed številnih revolucij pirenejskega polotoka. In tako po vrsti: povsod nekaj, povsod sugestija, da najdeš prav tam ono, kar podzavestno iščeš, kar ti lahko nasiti notranji nemir ali ovije okoli čela gloriojo človeka, ki je videl nenavadne reči. Naposled, ali ni v vsakem izmed nas malo Tartarona Tarascona?

Toda Poljska? Zdi se ti, da ni ne tič ne miš, da ni ne vroča ne mrzla, ne moška ne ženska, ne preveč nazadnjaška in ne posebno revolucionarna, da ne najdeš v nji ne pravega zapada niti pravega vzhoda. (Jugoslavija je mikavna vsaj kot posrečena zmes obeh kulturnih svetov), da ni posebno zanimiva in ne baš nezanimiva. Skratka: Poljska je pri nas na splošno geografski pojem, ki ga nekoliko osvetljujejo Sienkiewiczove romani (Poljaki niti ne vedo, kakšna propaganda so le-ti za njihov narod) in bledeči spomini na svetovno vojno. Potem Paderewski, Piłsudski. »Poljska kri« — in povprečen buržuj je nekako pri kraju.

Tako nedoločena in meglena, zame k večjemu še nekoliko bolj literarna, je Poljska ležala pred našimi očmi, preden smo jo odkrili. Res je, za pot smo prižgali staro, častitljivo leščerbo slovanke romantike, toda vzljubili smo Polj-

sko šele potem, ko nam je razkrila svojo polnokrvno, svojsko lepoto, svojo silo, svojo sodobnost; ko nas je preverila o svoji vsega uvaževanja vredni živ-

Božidar Borke.

ljensko-tvorni volji. Posihmal smo vsi, ki smo jo videli in vsak po svoje doživljali, ž njo v nekem pravilnejšem in pravičnejšem odnosu.

Tu je začetek pravega sodobnega slovanstva. Namreč v resničnem nepapirnatem, neposrednem spoznavanju. Toda bil je res samo začetek. Zakaj naše potovanje je bilo kakor film, ki ga je vrtel neki skrit operater; skupinsko potovanje, ki je dalo posamezniku malo časa in malo prilike za lastni okus in za kritično opazovanje; lahko bi nam bili tudi pokazali Potemkinove vasi, če ne bi vedeli, da ne iščemo pri njih paradiža, kakor ga v sosedni državi iščejo oni, ki z vero v srcu romajo v SSSR. Da, film se je razvijal pred nami; veliko smo videli, mnogo slišali. Marsikaj bo neizprosno utonilo v pozabljenje, a glas piščalke, s katero je neumomi direktor Pol-Ekspressa, naš pastir in cicerone od Poznania do Krakova, zbiral svojo jugoslovensko čredo, ta glas se nam bo v spomi-

nih še dolgo spajal s šumom Vzhodnega morja, s stepno melodijo vetra na poljskih ravninah, z ritmičnim utripom poličnega življenja tam na Maršalovki v ponosni Varšavi... Zakaj v tej piščalki sem občutil simbol nove Poljske: dežele dela, reda, discipline. Države, ki ne sme več propasti zaradi razbrzdane razvezanosti svojih nacionalnih sil.

Prva postaja: Dunaj.

Pri nas ni bilo še nič zelenja in cvetja na drevju; treba je bilo priti z juga v osrčje Evrope, da vidiš ozelenele breze. V oranžeriji nekdanjega habsburškega Belvedera, kamor smo šli v galerijo z barokom in moderno umetnostjo, so nad živozelenimi tratami cvele breskve in marelice; ah, to je bilo kakor razglednica s sliko iz dunajske slikarske šole, tako delikatno in vendar nekam stilizirano. Dan na Dunaju je bil dan tiste lepe dunajske pomladi, ki jo predstavlja mladostna Schubertova glasba. Dodeni temu še dobršno mero »Gemütlichkeit«, ki jo čutiš v gostilnah, na ulicah, v tramvaju, v Pratru — zares, je nekaj v tej besedi.

In smo hodili po Dunaju — trije iz dežele Kranjske, nekdanji avstrijski »provincierji«, pa smo si zopet ogledovali ta ideal gospodičen s kmetov. »Wien, du Stadt meiner Träume...« Iz gostiln se je oglašal gramofon, napisi so vabili na pristni guljaž in v vsem je bila neka prisiljena razigranost in veselost.

Kaj je današnji Dunaj? Primerjajo ga z veliko glavo na šibkem telesu: avstrijski »Wasserkopf«. Ima še nekaj staroavstrijskega ozračja, patino, ki je nekje čisto zgoraj še zoprosveža. To so stari penzionisti: generali in hofrati, ki počasi lezejo na sonce in tolčejo po Ringu s svojimi palicami: »Damals, als ich...« Ah, kako daleč je to! Po velikem narurnem žlebu so se čez Karpaty razlili k Dunavu gališki židje, ki jih je dvignil vihar svetovne vojne; kaj bi danes bilo avstrijsko, zlasti dunajsko gospodarstvo brez židov? Politično pa imajo bodočnost samo oni Avstrijci, ki skušajo preko lokalnega patriotizma uresničiti svoj »Anschluss«. Velika iluzija, kajpada — toda vsaka ljubezen je taka. Dvomim, da bi se dal ta ljubezenski objem preprečiti; naveličali se bodo sami, to je gotovo. A Dunaj, »Stadt der süßen Träume«, bo še bolj ponižan, pretvorjen v provincialno mesto Velike Nemčije...

V tej aprilski pomladi, z belimi oblaki, ki so se dekorativno igrali nad zvonikom cerkve sv. Štefana ali izpopolnjevali ozadje antične, kakor s starih slik prekopirane podobe parlamenta, v tem veselem solncu in v prodiranju zelenega barvila v mesto, je bilo čutiti neko neskladje med mestom in naravo. Saj to ni več mesto pomladi, jare, oplojavajoče sile. Arterioskleroza trdih gospodarskih dejstev ovira njegovo utripanje. Mračni se »Gemütlichkeit«, meščan je obubožan, melodije Schubertove ali Straussove glasbe se izgubljajo v hrupu jazza-banda. Nekdo je še vedno osamljen: Beethoven. V resnobnih zvokih njegovih sonat bo Dunaj nekoč spoznal tragiko dejstva, da je bil... »und nimmermehr...«

Človek se rad ustavi v njem, malce pogleda to in ono, pokramlja. Tako so nam hitro potekle ure, ki smo jih imeli po programu odmerjene. Hodili smo brez cilja, oboroženi, kot se spodobi, z dežniki. Dežja nismo napravili, a skušali smo gasiti kranjsko žejo. Za slovo nas je s pristno dunajsko »Gemütlichkeit« oskubil dobri birt pri veselem vozniku nekje v centru, ki nam je dal za drage šilinge slabo jedačo. Živeti od provinclerjev — to je stara dunajska tradicija.

Na vzhodnem kolodvoru se je naše raztreseno odposlanstvo zbralo. Ostavili smo Dunaj v popoldanskem solncu.

Gorje potopiscu, če bi čitatelji zahtevali od njega brezpogojno originalnost. Vozili smo se cele ure in — nič zanimivega. Sediš med domačimi ljudmi in po domače govoriš o domačih zadevah. Brzovlak prijetno reže prostor, odpira daljave, se ziblje in ropoče, toda slike, ki jih vidiš, so tako splošne, da nimaš za nje besed. Lahko je bilo Goetheju napisati »Italienische Reise« — ne zaradi tega, ker je bil Goethe, marveč zato, ker je potoval v pocestnem vozu. Ustavi se z brzovlakom pri tej ali oni podrobnosti, če moreš! Doživi no kakšno pustolovščino, če lepo sediš med zadovoljnimi Kranjci!

Vlak sopiha, voz se ziblje, edin tujec v našem kupeju se muči z naduho in pripoveduje v ruščini o boljševikih. Uhaja mu sapa in si pomaga z ozonom. Zunaj je še vedno solnčno, vode so se razlile čez bregove, ponekod so cele lagune in ob koncu vasi majhne Benetke. V enoličnem ritmu vožnje se mi

smočno ponavljajo v spominu Vidričevih verzi:

Crnom zemljom preoranom
Razlile se vode sjajne
A oblaci neboom plove
U tišine veličajne.

V Břeclavi neizogibna revizija; zagrajen kolodvor, kjer ljudje gledajo iz za žice kakor volkovi iz kletke. Čudno, da se lahko v tem stanju smehljajo. Zares, kako smešne so včasih nujno potrebne reči! Kako bodo čez 2000 let gledali na pregraje, od katerih ti je v srednji Evropi kar tesno?!

Brzimo dalje, se ziblremo, pogovarjamo, vdihavamo ozon; počasi se večeri. To je moravski večer, prijeten, malce otožen, kakor so vedno večeri na ravnici. Preko črne in rdečkaste prsti diha pomlad. V vaseh so odprta okna. Nekje ujamem napis: »My house, my castle«. Majhna, rumenkasta hišica. Kakšen snobizem! Malomeščan zna angleško! Kdo ve, iz kakšnega slovarja tukaj je bil pobral to frazo — no, opozoril pa je le nase. Film se odvijata, odmota; pod nami škriplje in stoče; tovarniški dimniki so vse pogostejši, že smo na industrijskem ozemlju, ki sega iz Morave v Šlezijo, pod Beskide, v deželo Petra Bezruča, k Tješinu, na Poljsko, v Katovice in dalje, v Nemčijo... Neskončna vrsta odprtih zemeljskih rovov, gozdovi dimnikov, žar visokih peči, svetlikanje daljnih luči... in vendar vse to ni prav nič važno. Važen je človek. Toda mi ga ne vidimo. Že se je znočilo, ustavljamo se na velikih, močno razsvetljenih postajah; nekje za njimi morajo biti mesta in tam žive ljudje. Kakor da jih ni. Nekje vstopajo in izstopajo hladni, neznani, tuji. Ta slika plava z menoj po neskončnem prostoru, ki ga preletava misel. Ali so vrata dobro zaprta? Kje je postaja, kjer bom nekoč moral izstopiti? — Ah, to ni vlak, to je slika življenja... Lahen dremež. Noč je. Bližimo se meji Poljske.

*

Jutro na ravnici Velike Poljske. Svet je od obzorja do obzorja ena sama, dolgočasna plošča. Take so stepe. Tak je svet daleč tja na vzhod proti Urahu. Poljska pokrajina je pretežno monotona. Njive, travniki, posamezni gozdovi, redke vasi. Nad poplavljeni nižino ob oddaljeni reki vzhaja sonce. V tej melanholiji solčnega vzhoda in zahoda je edini čar velikopoljske ravnice. Prihajajoči in odhajajoči Helij je čarov-

nik, ki edini daje tej pokrajini malo ognja, temperamenta, barv. A za nas je tudi ta veselost enolična, stepna.

V Jarocinu budi naše zaspance godba. Vsi se iz neke notranje potrebe prislonimo k oknom. Pozdrav velja nam, naši domovini, slovanskemu jugu. Tu je poljska provinca; neki mož v črni suknji in polcilindru nam maha z roko in godba znova udarja koračnico. Živela Jugoslavija! Živela Poljska! V tem krmežljavem jutru se vse to vidi narejeno in brezbarvno. Toda naša pot je rodoljubna in ta pozornost je takisto rodoljubna: razumemo se. Živeli! Vlak odhaja in slika pokrajine se ne bistveno izpreminja. Končana je neprespana noč. Curek hladne vode po izmučenem obrazu in pogled v sonce, ki obeta lep dan — in že je volja premagala živce. Skozi okno prihaja čisti jutranji zrak. Vode še vedno bleščijo, in tem pomladnim vodam ni kraja ne konca. Nemara je tudi to problem Poljske. Toda zanj je treba denarja, denarja, denarja.

(Dalje)

Odkod naš „goljuf“

Santiago de Compostela je špancem močno pri srcu. Še Alfons XIII. je ob pričetku svoje vlade prišel molit v grobnico, kjer po neki legendi počivajo apostolove kosti. Bil je v avgustu 1904. Kralj je stopal nizdol po stopnišču proti kripti, kar je pred njim hodeči kanonik opazil v somraku čuden predmet, ki je gorel, kakor se je zdelo. Ustavil je sprevid in si stvar ogledal. Bila je bomba, pri kateri je dogoreval stenj. Ker ni bilo drugega gasila, so izlili na smrtonosno pripravo blagoslovljeno vodo iz kropilnika. In kralj je mogel poklekniti na blagovestnikov grob. Pripetljaj je naredil mučen vtis na spremstvo, ki je videlo v tem neugodno slutnjo. Na višjo željo so navzoči obljubili molčati. Občinstvo je letos prvič izvedelo o tem izjalovljenem atentatu... Sv. Jakob Komposteljski je seveda že stara božja pot, nazvana Zapadni Jeruzalem. V našem slovstvu jo med drugimi omenjata Prešeren in Pregelj. Mestece je svoje dni štelo 16 samostanov, kjer so romarji dobivali prehrano z imenom Galli offa, t. j. prigrizek za Galca (Francoza), ker je bilo od inozemskih božjepotnikov največ Francozov. Iz tega naziva se je izrinil drugi: gallofo, z italijanskim pravopisom gaglioffo = prosjak, potepuh, malopridnež, slepar. Poslednji pomen je znan po vsej Sloveniji. Ponekod znači tudi stromice, (kmetske nogavice brez stopala), dalje predsrajčnik, končno pa ribo, ki se ji pravi še: lampreda ali minoga.

Univ. prof. dr. O. Klemm

Podzavestna fizika

Kdor pride v položaj, da mora s kamnom zadeti kak bližen predmet, ki je n. pr. oddaljen 5 metrov, bo pri prvih lučajih precej nesiguren. Toda kmalu se bo prilagodil razdalji. Pogrešek postaja vedno manjši, dokler dober lučalec ne pogodi cilja s pogreškom kakih 10 cm, ali petdesetinko metne daljine.

Ta pohlevna ugotovitev skriva v sebi marsikaj zanimivega, marsikako čudo živega dogajanja, če se le otresemo tiste samoposebi umevnosti, v katero nas oklepa vsakdanjost.

Spomnimo se za trenutek na »odvratno«
šolsko fiziko: tam je rečeno, da je daljina meta odvisna od sile in od kota, pod katerim vržemo telo. Najugodnejši kot je 45 stopinj. Pod tem kotom vržen predmet bo padel pri enaki sili najdalje od izhodišča. Pri strmejših, kakor tudi pri položnejših kotih se daljina lučaja spet zmanjša. Tudi dalekostrelni topovi se navadno namerjajo pod tem kotom.

Sedaj si pa v posesti te učenosti oglejmo, kaj pravi lučalec? Kaj hoče prav za prav? Zadeti cilj in nič drugega. Ali morda misli pri tem na fizikalne pogoje, od katerih je odvisno njegovo dejanje: na silo in na začetni kot? Prav gotovo ne. Metni kot in sila se uravnata sama po sebi, pod vplivom njegovega hotenja zadeti cilj.

Vendar pa sta oba pogoja navezana na človeka in njegove zakone. Čim bolj se ujemata sila in kot, tem točnejši bo lučaj. No, o teh zakonih človeške narave pa ve vsaj nekaj povedati psihologija: Če hočemo razlikovati dva vtiska med seboj, mora biti razlika teh vtiskov prav tolikšna kakor njih jakost. Možnost razlikovanja je torej vezana na neko razmerje in to znaša pri pretehtavanju dveh teles na roki eno štiridesetinko. Če neki predmet, ki tehta 400 gramov, lahko ravno še ločimo od drugega, ki tehta samo 390 gramov, potem moramo pričakovati, da se bo 4000 gramov težko telo ravno še dalo ločiti od 3900 gramov težkega telesa.

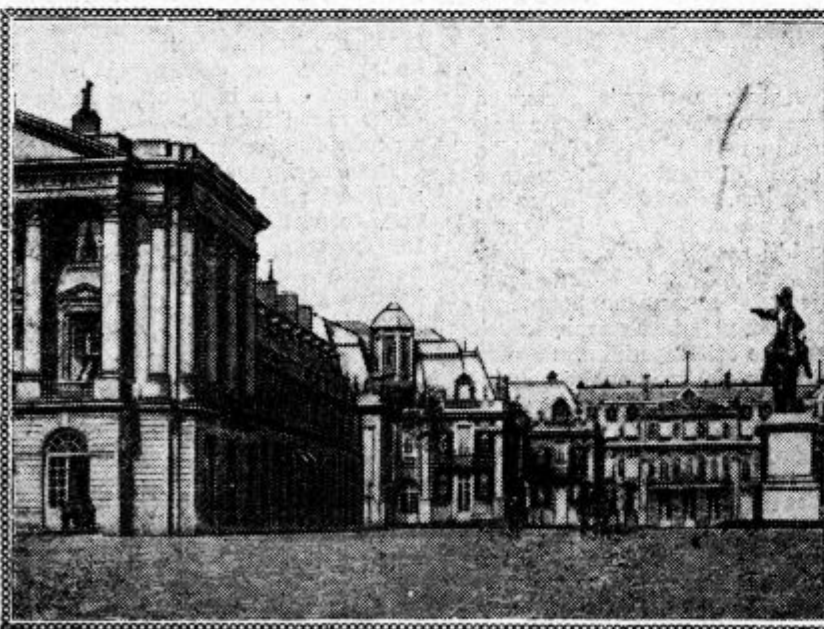
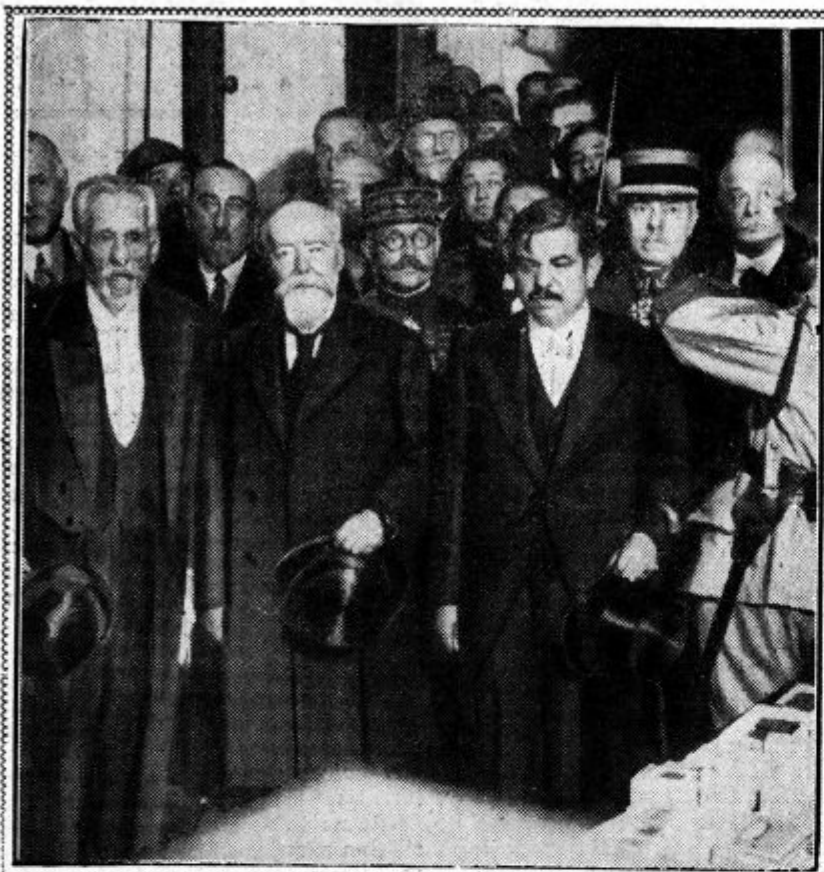
To razmerje igra prav važno vlogo pri lučanju, ker je od njega odvisno, s kakšno silo bomo zalučali kamen proti cilju. Čim večja pa je začetna sila, tem večji mora biti tudi pogrešek pri napačni precenitvi teže vrženega predmeta, kar pa se izvrši

seve čisto podzavestno. Potemtakem bi bilo najugodnejše, da bi se pri ročnem lučanju uporabljala najmanjša sila, s katero se ravno še seže do cilja. Vprašanje je le, če more metalec svobodno razpolagati s pravilno silo. V nekih mejah pač. Sicer mu je pa razen tega mogoče izbrati tudi začetni kot. S spreminjanjem kota se prav tako veča ali manjša točnost lučaja, toda po zakonu, ki ga sam organizem ne čuti. Glede na to, da se z najmanjšo silo najdlje vrže pod kotom 45 stopinj, bi človek dejal, da bi se bilo najbolje držati kar tega kota in samo silo spremeniti po potrebi.

No, metalec se ravna, in spet ne ravna po tem preudarku. Pri lučanju gotovo ne misli na fizikalne zavisnosti, in ne računa preudarno na najmanjšo napako. Na drugi strani pa je vendar treba priznati, da se točno drži pravila — in to je najzanimivejše. Merjenja so namreč nespodbitno dokazala, da se tudi pri ročnem metanju začetni kot zelo približuje 45 stopinjam, in sicer tem bolj točno, čim intenzivneje si kdo prizadeva, da bi zadel. Da bi na to dejstvo količkaj vplivalo fizikalno znanje, o tem ne more biti govora. Vsem fizikalnim zakonom se prilagodi organizem čisto podzavestno, na podlagi ukoreninjenih izkušenj. In prilagodenje, izvirajoče iz podzavestne fizike smotrenega človeškega hotenja, je tako točno, da bi psiholog že iz njega lahko razvil fizikalni zakon, da je daljna lučaja največja pri 45 stopinjah.

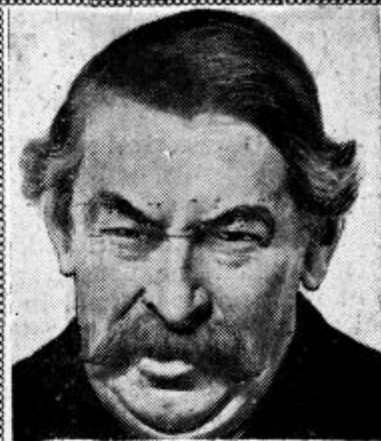
Dete se igra s kamenčki, ki jih luča zdaj sem zdaj tja. Po navadi ne zadene tako točno kakor mi starejši. Pa kaj za to. Otrok se le smeje in meče naprej, ne vedoč, da izpolnjuje vsaka njegov kretnja vse modrosti naše fizike in psihologije.

PREDSEDNIŠKE VOLITVE V FRANCIJI

Levo zgoraj: Novoizvoljeni predsednik odhaja iz Versaillesa (na njegovi levti Pierre Laval, na desni Aristide Briand, podpredsednik senata). — Spodaj: Versailleski grad, kjer se odvijajo predsedniške volitve. — Zgoraj v kotu: Vnanji minister Aristide Briand, ki je v prvem glasovanju umaknil svojo kandidaturo za predsedniško mesto. — Dosedanji predsedniki tretje republike. (Novoizvoljeni Paul Doumer je trinajsti po številu.)

THIERS 1871-1873

PAUL DESCHANEL 1920-1920

MAC-MAHON 1873-1879

M. POINCARÉ 1913-1920

JULES GRÉVY 1879-1886

ARMAND FALLIÈRES 1906-1913

Paul Doumer

M. G. DOUMERGUE 1924-1931

SADI-CARNOT 1887-1894

CASIMIR-PÉRIER 1894-1895

FELIX FAURE 1895-1899

EMILE LOUBET 1899-1906

KRIVDA ELIJA PILONA

Spisal Ivan Podržaj

Roman

20. nadaljevanje

Elij je pobral knjigo: Baudelairejeve Pesmi v prozi. Poravnal je stran, ki se je zmečkala pri padcu knjige. Sunkoma se je vzravnal, ko je zagledal podčrtane posamezne besede. Tudi poglavje Omamljaj se! je bilo debelo podčrtano. In konec poglavja: Tvoja ura je prišla! Omami se... Z vinom, s poezijo ali s krepostjo, kakor hočeš! In z ljubeznijo! je bilo pripisano. In spodaj z visokimi, tenkimi črkami: Mary — Mesto pod gradom z datumom prejšnjega dne.

Prepaden je vzdignil oči in pogledal Marijo. Njen bleđi obraz je spreletavala vročična trpkost.

Nekaj blaznega je vzkripelo v Eliju. Zdrznil se je in zamorjeno jeknil predse.

Za trenutek so se zatemnile Marijine oči in niena lica je pokrnil mračen gnev. Nato je v silnem razburjenju iztrgala knjigo iz njegove roke, jo vrgla na stol, se visoko vzravнала in rekla:

— Zdaj vem vse.

Njen glas ni bil osoren. Niti jezen. In vendar je zvenela iz njega divja strahota.

Elij je stopil korak nazaj. Čuvstvo slabosti ga je obšlo in njegove misli so bile ošuljene.

Marija je stala negibno. Iz oči ji je odsevala brezmejna bolešt.

V Eliju se je lovilo sočutje z nejevoljo, tesnoba z odpovedjo. Čutil je usodnost trenutka, trpel je in užival — občutek, ki ga je mučil in poživiljal obenem.

Marija se je mahoma obrnila in omahnila proti stolu. Komaj slišen vzdih se je izvil iz njenih prs.

Eliju je bilo, da bi planil k njej, pokleknil k njenim nogam in ji izpovedal svojo bol, pa je ostal miren in tih.

Sedla je na stol, pokrila obraz z rokama in ihtela.

Žalostna slika, ki je bil nekaj trenutkov brezčutno zrl nanjo, ga je zdajci ošvestila. Siloma se je premaknil, napravil nekaj korakov in obstal pred njo.

— Samo besedo, Marija! je rekel s trpkim glasom.

Ni odgovorila.

Položil je roko na naslonek stola. Sunkoma se je obrnila v steno.

— Marija! je vzkliknil in se odmaknil.

Počasi se je okrenila. Komaj vidno. Razklenila je za spoznanje prste in se ozrla skozi nje.

Elij je opazil njen vprašujoči pogled. Naglo je stopil bliže in rekel:

— Vse ti pojasnim.

Odkrila je obraz in na njenem licu, obrnjenem proti stropni svetiljki, se je zablesketala v kovinskem siju resnična solza.

V zmedu čuvstev je padel na kolena, položil glavo v njeno naročje in golčal nerazumljive besede v njeno krilo.

Njena roka se je rahlo dotaknila njegove glave.

— Bodi dobra! jo je prosil in dvignil obraz.

V njenih očeh, ki so ostro zrle vanj, je bilo nekaj objestnega. Mahoma je odmaknila z nogami stol in Elij, ki je bil po dotiku njene roke sklepal, da je pripravljena na spravo, je videl v njeni kretnji zavračilo, ki je užalilo njegov moški ponos. Vstal je, stopil nekajkrat po sobi sem in tja ter obstal pred zastrtim oknom. V srcu mu je bilo žal, če bi odšla od njega brez sprave in morda celo v veri, da se ji je izneveril, toda rajši je molčal in čakal ter prepustil odločitev njej, ki je odklonila njegovo pojasnilo.

Po dolgih minutah mučnega molka je Marija zdajci vstala in rekla:

— Torej hočeš, da končava...

Njen glas je bil hladen, skoro posmehljiv.

Elij se je obrnil k njej in molčal.

— Hočeš? je ponovila.

Njen obraz je bil mrk, iz oči pa ji je sijala slast ženske, ki se zaveda svoje zavodljive moči. Napravila je nekaj korakov po sobi in se ustavila pred stolom, kamor je bila prej vrgla izdajalsko knjigo. Vzela je knjigo, jo odprla in čitala s posmehljivim glasom: Omamljaj se! Tvoja ura je prišla!... Glasno se je zasmejala in rekla:

— Mary! Idealno ime!

Elij je molče požiral njena izzivanja.

— Ali je lepa? Črna? Ima visoke noge? je spraševala in ga zdaj pa zdaj ošinila s porogljivim pogledom.

Spustila je knjigo nazaj na stol, stopila bliže k njemu in vprašala:

— Zakaj ne odgovoriš? Ali ne smem vedeti, kakšna je moja ljubovnica?

— Ljubovnica? se je zasmeljal Elij.

— Hvala ti! Hvala za priznanje!

Elij je razumel. V zadregi je potegnil z roko po čelu in rekel s prisiljeno mirnostjo:

— Kakor ti je ljubo...

Marija, ki ves ta čas ni pustila svojih oči od njega, je pri teh besedah zamižala. Ustnice so se ji skrčile in njen zasenčen obraz se je stemnil.

Eliju je bilo težko v duši in že je bil na tem, da ga premaga njena resnična boleost, ko je nenadno vzdignila trepalnice in uprla vanj svoje neznansko globoke, toda od srda in žalosti motne oči. Bolestno je zrla vanj in okoli usten ji je trepetal gorjup nasmešek. Po nekaj trenutkih je stresla z glavo in rekla:

— Nisem mislila...

Počasi se je okrenila in stopala proti vratom.

— Marija!

Obstala je.

Skočil je k njej, jo prijel za roko in jo peljal k zofi. Ni se upirala.

— Marija! so se oklenili njegovi prsti njene roke, nisem pričakoval, da pride kdaj med nama do sličnega nesoglasja. Toda kar je bilo, je bilo in ne sme biti nikoli več. So slučajji v življenju, ki ne pomenijo nič in so slučajji, ki uničijo vse. Človek ne sme biti preveč sničav. Zlasti ne v ljubezni...

— Če misliš z besedami zanikati dejanja, je bolje, da jih ne izgubljaš, ga je prekinila in se odmaknila od njega.

— Ne, draga!

— Draga? se je trpko nasmehnila.

— Najdražja, edina! se je primaknil k njej in jo hotel objeti.

— In Mary? Evzebija? In Pija? se je odvrnila od njega.

Elij je umolknil.

— Vidiš? se je nasmehnila s slastjo, kakor vselej, ko je hotela od njega novo prisego brezpogojne vdanosti in večne ljubezni.

Elij ni hotel odgovoriti.

— Vem, da ti ni prijetno govoriti z menoj o ženskah, ki... je nenadno prenehala.

— Krivična si, je dejal mirno in globoko zadihal.

— To praviš ti? Ti, ki sprejemaš na svojem domu tuje ženske? Jih vabiš k sebi in se zabavaš z njimi! Sam! Pri zaklenjenih vratih! Tu, kjer sem mislila, da sem edina... O, nesrečna jaz! so štrkali nanj očitki kakor mrzli curki na razgreto železo.

Bila je lepa v iskrenem zanosu svojega gneva. Rahla rdečica na njenih licih se je omamljivo odražala izpod zasenčenih očnic, ki so plavale v njih njene velike, nemirne oči.

— Marija, dovoli, da ti pojasnim...

— Kaj hočeš pojasniti, ko je vse jasno kot beli dan!

— Krivičnost slepi tvoje misli in ti vidiš stvari...

— Takšne, kakršne so in nič jih ne more spremeniti! je planila kviškoma.

Rdečica na njenih licih je izginila in rezek pogled ji je švignil iz oči.

Ves njegov odgovor na njen osorni očitek je bil samo brezčuten pogled nanjo, ki se je tresla po vsem telesu.

Marija je molčala in čudno gledala po sobi. Njen obraz ni izdajal bolečine. Nekaj trdega je bilo v njegovih potezah.

Elij je brzdal svoje poglede. Prvikrat se mu je zasvitalo, da ga muči zavestno in premišljeno.

Nekaj časa je bilo vse tiho v sobi. Še ura na steni je tiktakala pri-tajeno. Elij je stal s pridržano sapo in mirno gledal v njen brezbarvni obraz. Iznenada so se ji zganile ustnice, premaknila se je in rekla:

— Vidim, da sem ti odveč.

Elij je imel občutek, če bi stopil k njej in ji dejal: Čemu vse to, ko te ljubim blazno in brezupno? da bi ga zavrnila in on bi bil po-nižan brez smotra in užitka.

— Slabo me poznaš, je rekel slednjič in sedel na stol za pisalno mizo.

Ves čas so bila njegova čuvstva tako zaposlena z Marijo, da se ni niti za trenutek spomnil na Mary in šele zdaj, ko je vznemirjen segel v hlačni žep, mu je prišla na misel ona, ki morda prav tem trenutku misli nanj v drvečem vlaku.

— Dobro te poznam, je odvrnila z naglasom, ki je pričal, da je posnela svojo sodbo o njem po mnenju onih, ki so ji bili blizu po rodbinski zvezi.

Elij ni sovražil teh ljudi, kakor ni sovražil nikogar, niti onih, ki so sovražili njega. Nasprotno. Kadarkoli je mogel, je storil uslugo zdaj temu, zdaj onemu. Morda ne zmerom iz lastnega nagiba, toda vselej iz ljubezni do Marije, ki ji ni mogel odreči nobene želje, če ni presegala njegove moči. Dolgo je bil slep in Marija sama mu je mo-rala odpreti oči. In on je videl v tem nov dokaz njene ljubezni. Zato je bil tem bolj presenečen, kadar mu je v hipni razburjenosti ali včasi tudi samo v šali izrazila njih samovoljno mnenje o njem, da ga raz-

draži ali morda samo ponagaja. Presenečen zato, ker je dobro vedela, da ni voljan plačevati davka za svojo ljubezen nikomur, najmanj pa človeku, ki bi hotel izkoristiti njegovo razmerje z njo. In večkrat se je zgodilo, da ji je zaupal svojo bojazen pred njimi, ki jih je poznal bolje nego ona. Tolažila ga je s potrpljenjem in znala pregnati njegove slutnje z upanjem na bodočnost, ko bosta nezavisna in daleč od ljudi, ki jim je ljubezen zgolj kupčijska zadeva. Marija sama je sodila o njem drugače in se ponovno opravičila, da je izrekla tujo sodbo le iz trme ali nagajivosti. Ni ji zameril, samo čudil se je, kako more, četudi le v jezi ali v šali, izreči tuje mnenje, ko je sicer po svojem mišljenju in duševnosti tako vzvišena nad njimi. Tudi zdaj se je zavedal, da je izrekla ta očitek le v jezi in da je sam kriv, če misli, da jo je prevaril v najsvetejšem.

— Da, Marija, je rekel samozavestno, dolgo se poznavava in dovolj prilike si imela, da si me spoznala v dobrem in v slabem. Vem, da nisem svetnik, še dober človek ne, toda odkar me osrečuje tvoja ljubezen, sem skušal izločiti iz svoje duše vse, kar bi moglo skaliti čistost najinega razmerja. Sodeč po tvojih besedah, se mi to, žal, ni posrečilo.

Tesno mu je bilo pri srcu, ko je izgovoril te besede. Imel je občutek, da laže in vendar je govoril čisto resnico. Doživljaj z Mary je bil prvi in edini korak, ki bi mogel zatemniti blaženost njune sreče, toda ali ga ni pognala v nevarnost ona sama s svojim večnim strahom in nezaupanjem v končno zmago? Ne, ne! Ona ne! Ali ni neshetokrat izjavila, da je pripravljena na vse, ko bi le ne bilo teh rodbinskih ljudi, s čijih sodbo o njem ga je tako rada dražila? Sicer pa — kaj hoče od njega? Ali ji ni zvest navzlic vsem dvomom, da bosta kdaj živela skupno življenje v posvečeni ljubezni? Kje je mož njegovih let, njegovih izkušenj, razočaranj in mišljenja, ki bi se uzadovoljil s trajno breztelesno ljubeznijo brez upa na dokončno posest ljubljene bitja? Ali ni bila prav ta zatirana, iz spoštovanja do nje, ki naj bi bila kdaj žena in mati, zatajevana in trpinčena strast, ona sila, ki mu je pretela s porazom v bližini zavodljive, strastvene tujke? Ali je vobče čutil pravo nagnjenje do Mary, saj je videl in užival v njej le Marijo?

— Bolje, poštenejše bi bilo, da priznaš brez olepšavanja, s pravim obrazom in možato, je odgovorila z resnobnim, toda umirjenim glasom.

— Da priznam?

— Vendar ne boš tajil, da si imel pri sebi žensko?

Elij je pomolčal.

— Tega seveda nočeš priznati!

— Ne morem.

— Ker se bojiš!

— Nikogar se ne bojim.

— Kar tako ne zapiše ženska slične opazke v tujo knjigo!

— Še vse kaj drugega sem videl.

— Torej priznavaš, da je bila tu in da je imela povod za drzno opazko?

— Ne.

— Ne izmikaj se, če si v pravici!

Dr. Ivan Lah

Dogodek s Pavlom Pavlovičem

(Nadaljevanje)

Pavel Pavlovič ni ljubil političnih razgovorov. Tudi za literaturo se ni zanimal. Z izletom na deželo, da bi si ogledal naše vzorno gospodarstvo, je vedno odlašal. A bil je sijajen gost in nič manj požrtvovalen gostitelj. Dobra, prelestna ruska duša. Nاپitnine je dajal po rusko, da so se natakarice čudile taki darežljivosti. Saj je bila napitnina skoraj večja nego račun. Videlo se je, da je Pavel Pavlovič na študijskem potovanju z rusko državno štipendijo. In ruski rubelj je bil takrat gospod.

Moram reči, da je bil Pavel Pavlovič zelo prijeten družabnik brez vsakih kapric in sitnosti. Zadovoljen je bil, da je

imel družbo, da mu ni bilo treba posedati samemu po restavracijah. Ostali čas dneva je prespal, se dolgočasil po karnah in promenadah. Na Grad se dolgo ni mogel povzpeti, kajti je bil Pavel Pavlovič nekoliko zavaljen in počasen, zato mu ni bilo do daljših izletov. Končno se je tja odpeljal z izvoščkom. Panorama naših gor mu je ugajala, toda Pavel Pavlovič je videl že mnogo sveta in se ni navduševal posebno za prirodne lepote.

Končno je prišlo do spoznanja, ko sva si pogledala do dna iz oči v oči. Napravila sva izlet na Posavje. Ustavila sva se v gostilni, kjer se je nekoč ustavil ruski car, in počastila ta spomin z dobro pijačo in prigrizkom. Pavel Pavlovič se je sicer začudil, da se je celo stoletje ohr-

RAZVOJ LETALSTVA

Vzleti bratov Montgoffierjev so povzročili v Franciji velikansko razburjenje. Ko je prišla novica v Pariz, so učenjaki sprožili mišlel, naj bi napravili tudi v prestolnici tak poizkus. Predili so javno zbirko za pokritje stroškov. Monsieur Charles, odličen profesor fizike, je vodil priprave. Predložil je, da bi napihnili balon z vodikovim plinom.

Brata Roberta sta napravila balon iz tenkega blaga. Prevlakla ga ga z gumo. Naplivali so ga začeli dne 23. avgusta l. 1783. Vodikov plin so pripravljali iz železnih opilkov, katere so nalili žveplene kisline; ta način je bil sicer drag, a tudi edini, ki so ga ob tistem času poznali.

Napolnjevanje balona je delalo Francozom dokaj preglavic. Manjkalo jim je priprav na naglo proizvajanje vodikovega plina. Tretji dan se je zbrala okoli balona ogromna množica

ni spomin na ta skoraj brezpomemben dogodek, vendar ni videl v tem nič takega, kar bi dajalo povod za navdušenje. Dan je bil čudno lep, pomladanski. Da se navžijeva prirodne lepote, sva šla nekaj časa peš, dasi Pavel Pavlovič ni bil prijatelj pešizletov. Zato naju j. spremijal izvošček.

»Da, vam se zdi čudno Pavel Pavlovič, da hranimo tu take brezpomembne spomine, a pomislite, ali ni morebiti za njimi vendar nekaj več nego spomin nekdanjega dogodka. Morebiti se je ustavil kje tudi kak drugi potentat tedanje dobe in vendar ni ostalo nikakega spomina za njim. Res Aleksander je bil tedaj najbolj popularen v Ljubljani od vseh visokih gostov, a ne le zaradi svoje lepote in avantur.

Vse to je prešlo in izginilo kakor ves ljubljanski kongres. Za nas je ostal to ruski car in mislim, da je zanimivo, če o tem pozabljenem kotu Evrope daleč od Rusije živi celo stoletje tak spomin. Takrat je bila seveda Rusija še daleč, daleč, a pozneje se nam je približala. Po-

stala nam je nekaj drugega. In v tej drugi misli so živeli naši najboljši ljudje, v veri, da Rusija ne bo pozabila na nas.«

»Kako to mislite?« je vprašal Pavel Pavlovič presenečeno. Stala sva sredi posavskega polja, ki je puhtelo v pomladnem vonju prebujenega življenja po brazdah in razorih.

Škrjančki so napolnili obzorje, solnce se je lesketalo v belih robovih Kamniških planin, iz daljave se je svetil Triglav.

»Mi vsi slutimo in čutimo, da prihaja odločilna ura. Predigra na Balkanu se je začela in v nas vse vre, vse je v revoluciji...«

»V kakšni revoluciji?«

»To vi težko razumete. Vi ne veste, kaj je narodno robstvo. V tem je zdaj ves smisel našega življenja.«

Pavel Pavlovič je čim dalje bolj začudeno strmel vame. »Kaj ste vi revolucionar, Ivan Ivanovič?«

»Gotovo.«

Pavel Pavlovič se je sesedel na kanton ob cesti. Strmel je vame molče, kakor da se je razočaral nad človekom, ki ga

SLIKI IN BESEDI

Radovedneži se niso dosti menili za uradna poročila o tem, kako napreduje napihovanje. Hoteli so kaj videti. Bila je nevarnost, da ne bi s svojo nestrpnostjo pokvarili poročila.

Da bi se ognil zlih posledic te radovednosti, je Charles sklenil prenesti balon drugam. To noč so ga prepeljali. Sprevod je bil kaj nenavaden. Možje s plamenicami in oddelki vojske so spremljali zibajočo se temno gmoto balona. Grobna tišina je bila po ulicah. Kakor poročajo, so pobožne ženske, ki so srečavale to nočno procesijo, poklekale pred balonom in se križale, misleč, da si s tem zaslužijo vsaj popolni odpustek.

je smatral za prijatelja. Tudi jaz sem bil presenečen nad tem, da ga je ta beseda tako porazila.

»To vendar ni nič čudnega«, sem nadaljeval. »To je naravno. V naših razmerah, Pavel Pavlovič... Mi vsi, ki verujemo...«

Njegov obraz je bil zelo resen, zdelo se mi je, da so mu prišle solze v oči. Zmajeval je z glavo in se opiral ob palico, kakor da je zelo utrujen.

Oba sva molčala. Okoli naju je vladala tista čudotajna pomladanska tišina, ki se ti v srcu izpreminja v najveličastnejšo pesem vstajenja. Trenutek je bil tako poln velikih misli, da mu še danes ne najdem besede.

»Pojdiva«, je rekel čez čas, »pokličite izvoščka.«

Izvošček je stal nekaj korakov od naju. Bil je skoraj med tem zadremal. Gotovo ga je prevzel pomladanski zrak.

Sedla sva v kočijo in se odpeljala proti mestu. Sedela sva molče drug poleg drugega; razgovor je popolnoma zastal.

»Dovolite, Ivan Ivanovič, vprašanje,« je končno izpregovoril Pavel Pavlovič.

»Prosim...«

»Ali so pri vas ženske?«

»Kako mislite?«

»No, ženske, krasotice...«

»Mislim, da. Pravijo, da so Ljubljankanke lepe. Že Prešeren je rekel, da so od nekaj lepe Ljubljankanke slovele.

Seveda, to je stvar okusa. Vi ste videli velika mesta, letovišča...«

»Da, v Španiji so zelo lepe ženske.«

»No, in kaj želite, Pavel Pavlovič...«

»Hotel sem vas vprašati, ali so tako, za zabavo... zvečer...«

»Hm, to je težko vprašanje... Ljubljana je malo mesto, nima takih zabavnih lokalov...«

»Jaz bi imel rad družbo... bi povabil na večerjo... A morala bi biti lepa, mlada...«

»Da, da, razumem. Za razgovor, zabavo...«

»Da, da, in šampanjec, godba... Dolgočasno je pri vas...«

Zdaj sem razumel vse.

Zvečer smo sedeli v družbi z dvema znankama v posebni sobi velike restavracije in Pavel Pavlovič je bil naš gostitelj. Bil je presenečen, da je tako svečanec zaključil svoje bivanje med nami.

Bil je kavalir v vsakem oziru, hvaležen za vsak nasmeh, za vsako besedo in, ko smo se v pozni noči poslavljalji od nje, je izpil še zadnjo čašo šampanjca na naše zdravje in razbil čašo ob tla.

Drugi dan je Pavel Pavlovič odpotoval.

In zdaj, v teh čudnih pomladnih dneh se spominjam nate, Pavel Pavlovič, in te iščem, da bi se razgovoril s teboj. Kako je bilo takrat na posavskem polju in zakaj si tako začudeno gledal v naše nerazrešljivo vprašanje? Ali si se bal? Ali si ga razumel?

Sahara sahne

Major Bénard Le Pontois je nedavno raziskaval južni Alžer, da bi dognal, ali bi se dalo kaj zanimivega prinesiti na kolonialno razstavo v Vincennesu. Prišel je do prepričanja, da Sahara neizbežno hira od neusmiljene žeje. »Vode je seveda še, zlasti v uedih*, a to so ostanki iz nekdanih časov. Čim bolj jo ljudje spravljajo na zrak, tem bolj sahnejo vodnjaki. Tudi arterijskih vrelcev je čedalje manj. V Uargli se to dobro vidi. Saharska puščava vsekakor umira. V Amadruru je konec, kraj je mrtev in kristaliziran v svoji dokončni obliki. V Tanezrufftu se ponoči še pojavljajo nekateri žužki, ki so našli v globini nekaj sledov vlage. V Amadruru vsega tega ni več. Potakem je treba Saharo šteti med mrtve in ne sme-

mo si delati o njej praznih nad, niti o Hoggaru, koder sem po svojem štivu upal najti še dokaj rastlinstva. Ondi smo taborili mesec dni in morali hoditi dve uri in pol daleč s kamelo po blatno, skoraj nepitno vodo. Pustivši Igharghar za seboj, nisem mogel zaslediti drugačne vode kot nepitno, neužitno mlako, lepljivo brozgo, ki se nikakor ni hotela ustaliti. Zato se nikar zanašati, da se bo dalo iz Sahare kaj prida napraviti. Mogoče se bodo odkrili kakšni rudninski zakladi, glede vode pa sem mnenja, da je Sahara že skoro mrtič. Imeti jo kaže za ocean peščenih molékul.«

* U e d ali v a d i (arab.), nižava, deževno korito, suho porečje in reka. Beseda živi tudi v španskih nazivih, n. pr. Guad-quivir (vadi-al-kebir = velika reka). Op. pr.

Usoda raziskovalca Wegenerja

Za rešitev izgubljenih grönlandskih raziskovalcev poslana pomožna ekspedicija je dosegla Wegenerjevo zadnje taborišče in poslala svetu brezzično brzojavko, da o Wegenerju ni sledu.

Ko je profesor dr. Albert Wegener pred 23 leti kot 27-letni mož prvič stopil na grönlandsko tla, kjer je v svojstvu meteorologa sodeloval pri danski odpravi raziskovalca Miliusa Ericsona, pač ni slutil, da mu bo usoda po dobrih dveh

Prof. Wegener

z grönlandskim udeležencem ekspedicije

desetletjih uspešnega dela za spoznavanje Grönlanda poplačala napore na podoben način kakor je storila pri njegovem tedanjem vodji, ki je z dvema drugima tovarišema moral pustiti življenje na tej, tedaj prvič nekoliko natančneje raziskani lisi zemeljske oble. (Glej Zis, knjiga VII., šte. 20, in knjiga VIII., šte. 23.)

Wegenerjeva ekspedicija se je odpravila na pot lansko pomlad in je bila preračunana na poldrugo leto. Njegov štab je štel 17 mož, 7 učenjakov in 10 tehnikov. Po temeljnih pripravah poizvedovalne odprave 1929, kjer je dr. Wegener preizkusil metodo sistematičnega merjenja debeline ledu s tako zvanimi umetnimi potresi, ki nastajajo z dinamičnimi razstreljevanji, se je stvaritelj teorije o premikanju kontinentov upravičeno nadejal, da bo dožgal vse, kar je želel proučiti, da se bolj jasno vprašanja za meteorologijo. Namestu razveseljivih strokovnih poročil o grönlandskih tajnah pa je pri-

šla vest, da ni o Wegenerju ne duha ne sluha.

Ekspedicija se je takoj po prihodu na Grönland razdelila na tri odseke. Prvi oddelek se je utaboril na vzhodni obali Grönlanda v Scoresbyju, drugi na zapadu v Umanoku, tretji pa v sredi med obema, kakšnih 300 do 400 km od obale. Prof. Wegener je izročil to opazovalnico svojim najboljšim sotrudnikom dr. Georgiju, dr. Loeweju in dr. Sorgeju. Polagal je največjo pažnjo na to, da bo njih postaja opremljena z vsemi opazovalnimi napravami, a tudi dobro založena z živili. Zato je odrinil 22. septembra lani na pot s 13 Eskimi. Na tem pohodu je zalotil skupino snežni vihar, ki je navdal del spremstva z nezaupanjem. Eskimi so se razcepili. Devet se jih je takoj izneverilo Wegenerju, trije so obupali in ga zapustili pozneje. Wegener je naposled ostal sam z domačinom Rasmusom. Z njim je korakal naprej in, kakor zdaj sigurno vemo, srečno prišel do opazovalnice, kjer je ostal do 1. novembra, ko se je podal z Rasmusom na povratno pot, na kateri je po vsej priliki postal žrtev grönlandске zime.

Že tedaj, ko so se vrnilo Eskimi s pota in so pripovedovali, da je zalotil Wegenerja strašen snežni vihar, je začelo nekatere skrbeti za življenje prof. Wegenerja. Saj je sam dr. Wegener na svojih prejšnjih pohodih skozi Grönland ugotovil, da je potovanje v smeri, katero je vzel, silno težko, ker ga ovirajo vzhodni vetrovi. Vendar pa so vsi zaupali učenjakovi treznosti, preudarnosti in pogumu. Profesorjevi sorodniki so se izjavili zoper reševalno ekspedicijo in ko je inženjer Kurt Schif, ki mu je bilo poverjeno vodstvo motornih sani v Wegenerjevi odpravi, opisal vihar, ki ga je zalotil na poti in ga prisilil, da je z več tovariši v velikem pomanjkanju prebil nekaj dni v šotoru, nakar se je srečno rešil, je tudi hudo zaskrbljene ljudi minul prvi strah. Upali so, da se bo Wegener prej ali slej javil. Ko pa le ni bilo od njega glasu, so poslali na pot reševalno ekspedicijo pod vodstvom raziskovalcev Weikena in Holzkopfa. Prvi je sporočil, da je s

sannmi na propeler in s pasjo vprego dospel do opazovalnice dr. Georgija, Loeweja in Sorgeja, ki so mu povedali, da je Wegener na svojem september-skem potovanju dosegel cilj, a jih zopet zapustil 1. novembra, ko je odpotoval z Rasmusom.

Da ni za Wegenerja več upanja, sodi tudi prof. Baschin, vodja geografskega

Profesor Wegener je bil eden prvih evropskih veščakov v svoji stroki. Rodom iz Berlina je študiral v Berlinu, Innsbrucku in Heidelbergu, kjer se je posvetil meteorologiji in geofiziki. Potem je bil v Lindenburgu asistent aeronavtične opazovalnice ter vodja meteorološkega oddelka na vremenski opazovalnici v Hamburgu. Po privatni do-

Eden zadnjih fotografskih posnetkov ekspedicije: Snežni vihar se bliža. S silno naglico je treba spraviti prtjago in postaviti varno taborišče

zavoda na berlinski univerzi in dober poznavalec arktičnih problemov. Istega naziranja sta tudi skandinavski raziskovalca dr. Knud Rasmussen in dr. Lauge Koch, ki sodita, da je padel prof. Wegener s spremljevalcem v bližini obale v ledno razpoko. Ni pa izključeno, da sta našla smrt tudi na drug način, kajti zadnja zima je bila na Grönlandu zelo viharna in ostra. Da se do kraja pojasni Wegenerjeva usoda, je ponudil švedski letalec kapetan Ahrenberg svojo pomoč pri iskanju učenjaka.

centuri na marburški univerzi je prišel 1919 v Gradec kot redni profesor za meteorologijo in fiziko. Udeležil se je štirih ekspedicij na Grönland, prve z Miliusom Ericsonom 1906—1908, druge pod Cookom 1912—1913. Tretja odprava je imela značaj poizvedovalne odprave za četrti veliki pohod. Dr. Wegener je napisal mnogo del o meteorologiji, geofiziki astronomiji in lednikih. Zelo znana je njegova knjiga o termodynamiki, ki je izšla 1911.

Sličnost med živalmi in rastlinami

Berlinski botanik Haberlandt je v nekem predavanju Akademije znanosti prav srečno prikazal enotnost življenjskih funkcij pri živalih in rastlinah. Zlasti je poudaril napačnost običajnega naziranja, da se živalsko in rastlinsko kraljestvo vsaj glede na prehrano bistveno ločita drugo od drugega. Tudi rastlina namreč lahko prebavlja samo organske snovi, ki si jih pa poprej pripravi v laboratoriju svojih zelenih listov. Odlaganje teh snovi v organizmu pa se vrši na povsem enak način kakor pri živalih, s posredovanjem posebnih encimov. Encimi so namreč snovi, ki zgolj s svojo prisotnostjo omogočajo pre-

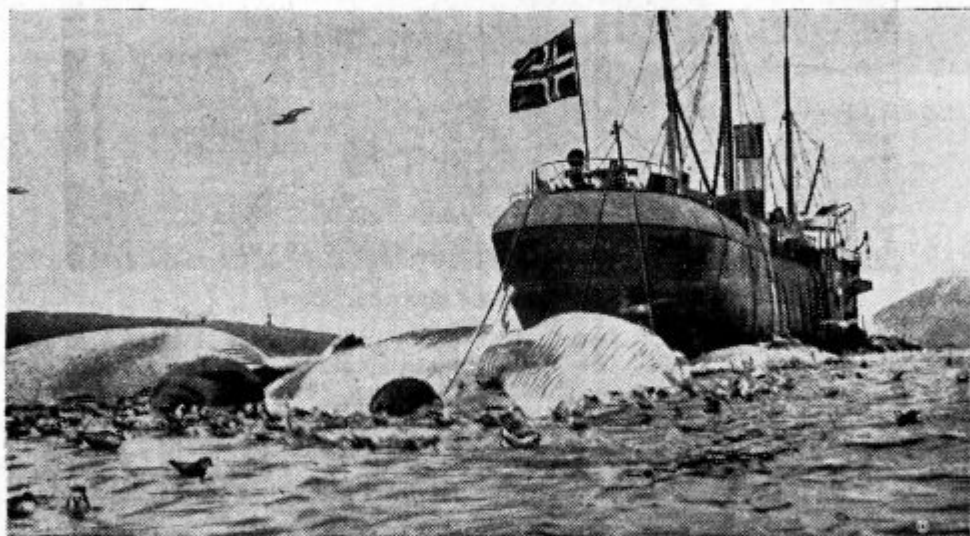
snavljalne postopke v organizmu. O njih odločilnem pomenu za vse življenje smo se preverili šele v najnovejšem času. Toda tudi dandanašnji je naše znanje o teh snoveh še razmeroma nepopolno. Lahko pa rečemo, da je njih pomen za živalsko in rastlinsko življenje popolnoma isti. Haberlandt je takole ponazoril razliko v načinu prehranjevanja: Rastlina je podobna poljedelcu, ki skrbi sam zase, žival pa roparju, ki pleni poljedelčeve zaloga.

Lov na kite

Ze davno ni več duha ne sluha za velikani predpotopne dobe, toda eden njihovih zastopnikov še vedno živi in orje s svojim ogromnim telesom vodovja polarnih pasov. To je kit, največji sesalec in sploh največja žival na svetu. Milijoni in milijarde drobnih živali, rakov in rib roma v njegov želodec skozi gobec, ki mu obsega tretjino telesa, in to telo, ki tehta toliko, kolikor čreda 150 do 200 glav goveje živine ali 20 do 30 slonov, predstavlja skoraj neizčrpno zalogo ribjega olja, ribje kosti, gvana in kostne moke.

in razburljiv. Mala brodovja jadrnic so plula po neskončnih morjih, dokler niso ugledali kakšnega žival. Tedaj so spustili čoln v vodo, ostvar je stal na njegovem sprednjem delu in krepke roke veslačev so skušale ladjico spraviti v bližino nestvora. Čim so se približali njegovemu boku, je ostvar z vso močjo zagnal vanj svojo smrtonosno kopje. Ostva je bila zvezana s kakšnimi 3000 m vrvi. Zadet kit se je potopil v globino in zato je morala biti vrv tako dolga, da ni zvelkel še ladjice s sabo v vodni prepad. Če je pretila ta nevarnost, ker je bila vrv pre-

Kitolovec, ki vleče za seboj bogat plen. Kitova trupla so napolnjena z zrakom, da morejo plavati

To živo skladišče ogromnih dobrin je že davno obrnilo poželive človeške oči nase.

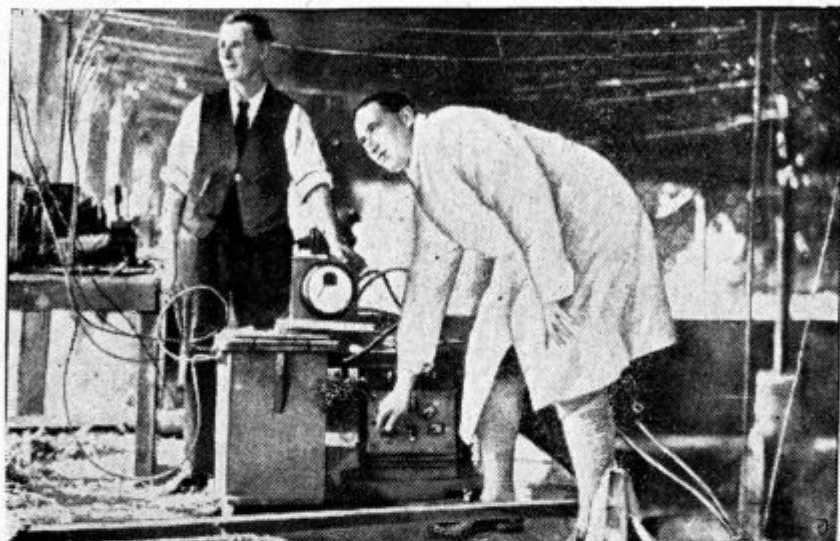
V Evropi so pričeli kot prvi loviti kite Baski, potem so prevzeli to obrt zaporedoma Holandci, Briti, Američani in Skandinavci. Danes gresta dve tretjini svetovnega uspeha lova na kite v norveške roke, Norvežani imajo 30 družb, od vseh 42, ki se bavijo samo s tem lovom in njihov dobiček je tako velik, množina lanskoletnega plena tako ogromna, da ne morejo vsega niti razprodati in da so za letošnjo sezono sklenili prekiniti lov, ker so cene ribjega olja in drugih kitovih produktov tako padle.

Lov se vrši pred vsem v južnih tečajnih morjih, ker so kiti drugod in tudi v severnih morjih že skoraj iztrebljeni. Stari način lova je bil dokaj romantičen

kratka, tedaj jo je bilo treba brez pomišljanja presekat. Najpozneje čez 20 minut je kit spet splaval na površje in takrat se je pričela obupna borba na življenje in smrt med živaljo in njenimi morilci. Žival je skušala pobegniti in je vlekla čolniček v divjem tempu za seboj, zasledovalci so čakali, da se utruji in izkrvavi. Čestokrat pa je zaplavala naravnost proti čolnu in ga razbila z enim samim udarcem svojega ogromnega repa. Lovci so bili lahko srečni, če so utegnili ubežati z golim življenjem. Če je pa šlo vse dobro, je bila žival čez dve uri in več mrtva in zvezana ob bok matične ladje. Takoj so začeli izsekavati preko 40 cm debelo plast slanine, ki je obdajala kitovo telo, in jo prekuhavati v olje, s katerim so polnili že pripravljene sode. **Ko**

so izdrli še do 4 m dolgo »brado« v kitovem žrelu, ki so jo potem prodajali kot ribjo kost, so ostalo odvrgli in odjadrali dalje proti novemu plenu. Včasih je trajalo celi dve leti, preden so bila skladišča ladje polna in se je ta vrnila v domače pristanišče.

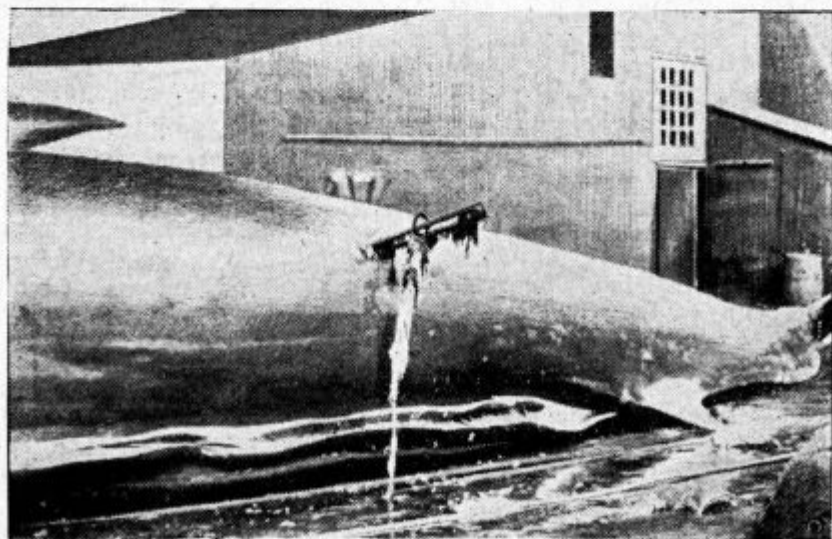
nato, ki je eksplodirala v živali in jo strašno razdejala. A smrt po večini ne nastopi takoj in ranjen kit je lahko usodno nevaren, zato so izumili še učinkovitejše morilno orodje: električno ostvo, ki povede v telo živali tok več sto voltov in jo takoj umori. Isto metodo

Naprava za električno usmrtitev kitov

To je bil drag in mučen lov, čestokrat nerentabilen, zato so skušali izboljšati svoje metode. Neki Norvežan je izumil top, ki je lahko izstrelil iz daljave in za lovce povsem brez nevarnosti 80 funtov težko ostvo velikanu v telo. Konica ostve je bila opremljena z majhno gra-

uporablja danes v Avstraliji za pobijanje morskih volkov. Lov je postal sedaj rentabilen, saj ne zahteva več tako velikih brodovij kakor prej in tudi ne toliko drugih stroškov in muke. Postal je obenem hitrejši in sigurnejši. A to pomeni po drugi strani, da se popolni pogin ki-

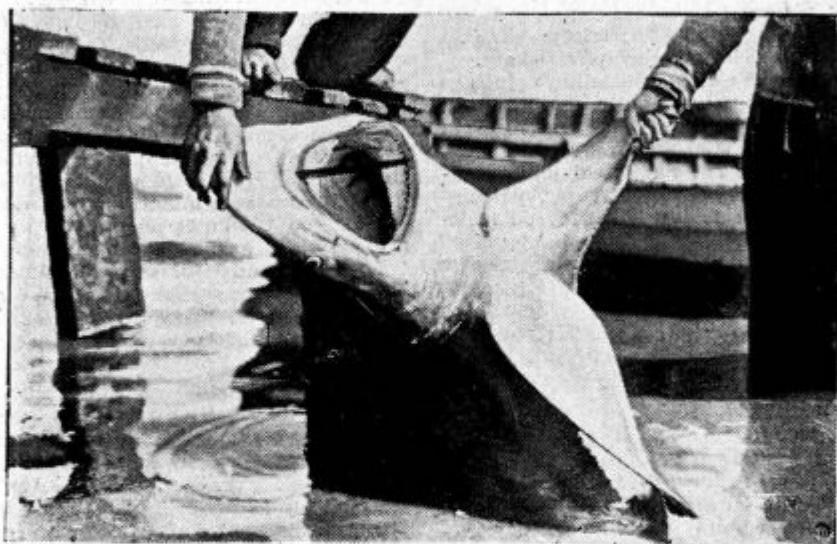

Smrtonosna ostva (harpuna)

tovega rodu bliža z velikanskimi koraki.

V polpretekli dobi so spravljali ubite živali do stalnih postaj na kopnem, kjer so jih izkoristili in predelali do zadnjega uporabnega koščka. Danes jih lovijo z manjšimi, močnimi parniki, spravljaajo jih pa do pravcatih plavajočih tovarn v podobi 10.000 do 20.000 tonskih parnikov, ki so opremljeni z najpopolnejšimi napravami za predelovanje nalovljenega plena. S temi napravami iztisnejo zadnjo kapljico olja iz živali in predelajo vse do najmanjše koščice in plavuti. Če je dal prej kit v najboljšem primeru 30 sodov olja, jih da danes 60, a vsaka teh plavajočih tovarn predela v eni sami se-

Prvi znaki so že tu, ki kažejo, da bo prišlo do velike krize v organizaciji kito-lovcev in to je že zgoraj omenjeni sklep norveških družb, da se lov za dobo enega leta prekine. To seveda še ni nobeno jamstvo za ohranitev te zanimive živalske vrste. Društvo narodov in vse interesirane organizacije bi morale končno odločno nastopiti, da se ustavi nezmisljena, samo za nekatere ljudi rentabilna moritev največjega živega stvora na zemlji in da se vsaj omeji v pametne meje. Sicer je treba povedati, da so Društvo narodov in drugi odločilni činitelji že večkrat poskusili »napraviti kakšen korak«, a tem korakom je doslej še ved-

Z elektriko ubiti kit

ziji, ki traja 8 do 9 mesecev, do 500 živali. V celoti ulove letno do 40.000 kitov in če pomislimo, da se ti zelo počasi množijo — samica vrže vsaki dve leti komaj enega mladiča — si lahko predstavljamo, da ni več daleč čas, ko bo največja žival sveta spadala samo še v preteklost.

Ta organizirana moritev je obenem najdobičkanosnejše podjetje, ki si ga more človek misliti. Povprečno vrže posamezna žival preko 120.000 Din čistega dobička in zato ni čuda, če izplačujejo družbe, ki imajo iztrebljanje kitov v zakupu, 25, 30 in celo 100-odstotne dividende svojim družabnikom. Tako je tudi razumljivo, da zasluži na primer dober ostvar v eni sami sezoni 500.000 do 1.000.000 Din!

Vprašanje pa je, koliko časa bo še funkcioniral ta paradiz za podjetne ljudi.

no manjkala tista energija, ki je v takšnih primerih potrebna. (Glej »S harpuno na kite«, Žis knjiga XIII., str. 566!)

Človek s škrgami

O priliki neke röntgenske preiskave na heidelberški univerzitetni kliniki so ugotovili zdravniki pri nekem moškem lepo razvite škrge. Če imajo pri tem moškem kako vlogo, se še ni dalo doslej ugotoviti, ker ima poleg škrg popolnoma razvita in dobro delujoča pljuča. Pri tem spačku so škrge še ostanek iz embrionalnega (zametkovega) stanja, v katerem ima vsak človek škrge, ki pa se še pred porodom spremenijo v druge organe. Edino na vratu ostanejo včasih ostanki škrg, ki tvorijo tako zvane škrgaste ciste (grče), ki se jih navadno operira.

MIZICA, POGRNI SE!

Tedenski jedilni list

Ponedeljek, obed: na goveji juhi mozgovi cmoki, z mesom pražen krompir, solata, žemljev pečenjak. Večerja: špinača in posajena jajca.

Torek, obed: cvetačna juha z opečnimi žemljevim rezanci, telečji paprikaš z vodenimi cmoki, češpljev kompot. Večerja: Krompirjev pečenjak in solata.

Sreda, obed: fina rjava juha z drobtinovimi cmoki, naravni goveji zrezki, mešane prikuhe, ocvrt krompir. Večerja: vampi s parmezanom, solata.

Četrtek, obed: na goveji juhi ječmenček, z mesom špinača, krompir v kosih, sirov zavitek. Večerja: telečja jetra na beneški način, krompirjev pire, solata.

Petek, obed: paradižnikova juha z rižem, cvetača z maslom in parmezanom, marelični cmoki. Večerja: artičoki in solata s tridimi jajci ali sgombri in solata.

Sobota, obed: na goveji juhi rezanci, z mesom majaronov krompir, palačinke. Večerja: riževe klobasice od kislega zelja.

Nedelja, obed: možganja juha z ocvrtimi žemljinimi kockami, (špargeljni z maslom), pečena mlada račka z širokimi rezanci, solata, biškotna rulada. Večerja: mrzli narezek, solata z tridimi jajci.

RECEPTI K JEDILNEMU LISTU (Količina računana za 4—5 oseb)

Mozgovi cmoki. Pet dekagramov govejega raztopljenega mozga vmešam z enim jajcem in drobno zrezanim petršiljem. K temu primešam 4—5 žlic finih drobtin, katere prej nekoliko z juho navlažim, osolim nekoliko in primešam eno žlico moke, oblikujem za debel oreh velike cmoke in jih zakuham v juho.

Fina rjava juha. Drobno zrezano korenje, čebulo, zeleno, petršiljevo korenino, malo cvetačo, zrezano na koščke, dve kolerabici zrezani na kocke, dalje par rezin jeter in košček vranice dušim na drobno zrezani prekajeni slanini toliko časa, da lepo zarumeni, nato zalijem s kropom in pustim vreti pomalem toliko časa, da se v-a zelenjava zmeha. Rezine jeter in vranico vzamem ven, zelenjavo odcedim. V kozici naredim prežganje iz ene žlice masti in žlice moke in zalijem z zelenjavnim odcedkom. Jetra in vranico drobno sesekljam in pridenem v juho, nazadnje pa zakuham vanjo drobtinove cmoke. — Odcejeje zelenjave dam v kozico, potresem nekoliko z moko, zalijem s kropom ter porabim kot prikuho k mesu.

Telečja jetra na beneški način. Telečja jetra zrežem na tanke rezine, kožice odločim. V kozici razbelim fino namizno olje in dam notri eno debelo, na tenke rezine zrezano čebulo. Ko prčenja rumeneti, dam notri jetra in jih na precej močnem ognju hitro prepražim, nazadnje osolim z zdrobljeno soljo, nekoliko popram in takoj serviram.

Marelični cmoki. Tri četrtilograma krompirja skuham, olupim in pretlačim. Na desko dam 35 dkg moke, primešam pretlačeni krompir, osolim, dam zraven pol žlice masti in dve jajci. Iz tega zamesim testo, ga hitro do dobra obdelam in oblikujem hlebček. Razvaljam ga takoj v za nožev rob debelo plast in izrežem štirioglate krpe. Na vsako krpo položim pol žlice goste marelične marmelade, testo zavijem skupaj in oblikujem podolgaste cmoke. Medtem imam pripravljen vrel slan krop, v katerem cmoke skuham. Ko vro kakih deset minut, jih pobrem s penovko na cedilo in pustim, da se odteko. V prostorni kozici ali pekaču razbelim žlico masti in zrumenim na nji poldrugo žlico finih drobtin; v tem povajjam cmok za cmokom in jih pustim potem še nekaj minut v pečici, da se nekoliko opečejo. Nato jih zložim na krožnik in potresem s sladkorjem in cimetom ter serviram.

Riževe klobasice od kislega zelja. Velikim listom od skisane zeljate glave obrežem rebra in jih napolnim s svinjsko sekanico. Sekanico pripravim iz 25 dkg sveže svinjine, katero zmeljem in ji primešam drobno zrezane čebule, petršilja, popra, soli in tri žlice prevretega in odcejenega riža. Od tega položim na vsak list eno žlico in zavijem list skupaj ter povežem z nitjo. Konce lepo zamašim, da ne uhaja nadev. V kozici razbelim toliko masti, da je dno dobro mastno, zložim klobasice tesno drugo k drugi in pustim, da se nekoliko opečejo, nato jih zalijem z juho ali če imam vode od kislega zelja, in pokrite dušim v tem eno uro. Klobasice pobrem potem na gorak krožnik, odstranim niti, na mast v kozici pa potresem nekoliko moke, ko porumeni, dam notri osminko litra juhe, med katero razredčim pol žlice paradižnikove konzerve. Ko je omaka nekoliko pokuhana in gladka, vložim klobasice nazaj in jih pustim na mali vročini do serviranja. Zraven serviram krompirjev piré.

U—a.

Pražani in Pražanke

Umevostni kritik in esejist W. Hausenstein, ki je mnogo potoval po Evropi, je med drugim orisal tudi praške ljudi. Evo. »Moštvo je našlo razmeroma redkokdaj, se mi zdi, lepo, plemensko svojstveno ter izrazito obliko. Pač pa je ženstvo v osupljivi obliki krasno. Tu spoznaš slovanski tip: obraz je širen in mehak; oči so malo skrite v jamicah, tudi če debelo gledajo in so velike; čudovito obokane ličnice so stvor baročne čutnosti, ki je dana tudi obradku, zobem in ustom. Najjasneje vidiš osnovni lik pri kmeticah, ki v temnih, kratkih nabranih suknjičih, z rutami na glavi, s škornji na mečah na Václavskem namestju poujajo

ročna dela naprodaj. Ako se izpremeni v mestno-kozmetični, se ta lik prav pogosto bliža semitoidnemu kovu. V tej novi mešanici zadobi nov čar, ki je vsekakor menda prav tako zamotan, kakor se zdi enostaven in pasiven... Vedno se to mesto priznava za mešanico.

UGANKE IN ZANKE

Previdna potnika

Dva potnika sta napravila v avtomobilu pot okrog sveta. Vsak dan sta prevozila dolga pota, po noči pa sta vedno kampirala blizu voza, ker sta se bala za dragocene znanstvene aparate, za filmsko kamero in za svojo precej obilno prtljago.

Ko sta prispela na Tirolsko, kjer se jima je nudila prilika za krasne pokrajinske snetke v divjem samotnem grmovju, sta se večinoma vozila po oddaljenih krajih in sta morala dostikrat prenočevati na prostem. Tako sta se pripeljala lepega dne v majhno vasico, ki jo je komaj obklozala evropska kultura. Ljudje so se nemalo čudili ne navadnima gostoma, a ko jih je nekoliko minilo prvo presenečenje, so pa postali kar preveč radovedni in vsiljivi. Zaradi tega sta svetovna potnika sklenila, da ne prenočita v vasi, marveč na kakem samotnem kraju, kjer bi bila varna pred morebitnim obiskom tatov. Že o mraku sta se ustavila pri neki samotni lopi, ki se jima je po natančnem ogledu zdela varna in dosti pripravna za prenočišče.

Velika lopa je bila zaprta z močnim brnom, položenim preko dveh močnih lesa-

nih kavljev. Med tem ko je eden potnikov snel zapah, si je drugi ogledal notranjščino, ki je bila čisto prazna. Očividno se je lopa uporabljala samo pozimi za shranjevanje poljskih pridelkov. Potnika sta sklenila, da potisneta voz v lopo in da tudi sama prenočita v njej. Poslopje sicer ni imelo ne oken ne kakih drugih vrat, vendar pa ju je skrbelo, kako naj se zavarujeta pred morebitnim nočnim napadom, zakaj vrata se niso dala tudi od znotraj zapreti z zapahom. Da bi ju napadalec ne mogli zapreti v lopo, sta potegnila bruno v notranjščino, hkrati pa sta odrgala tudi enega izmed obeh kavljev. Sedaj je bilo treba samo še vrata odznotraj tako trdno zapreti, da bi zdržala, četudi bi se odzunaj uprlo vanje več ljudi.

Na kakšen način sta zavarovala vrata?

Rešitev »Orglice« v št. 16.: 1. oko, 2. pop, 3. Ana, 4. Aka, 5. SOS, 6. ara, 7. Ada, 8. tat, 9. iti, 10. bob, 11. aba, 12. Gog, 13. imi, 14. ubu, 15. šaš, 16. ara, 17. idi, 18. ror, 19. ono, 20. kok, 21. ici, 22. Čič, 23. aga, 24. kok, 25. ama, 26. Tit, 27. Ege, 28. dod, 29. Ava, 30. ded, 31. Aca. — Srednja vrsta: konkordatobombardonoci-gomigovec.

Rešitev »Križaljke« št. 17.: Vodoravno: os, repa, rok, mol, amulet, mir, rakija, sir, kad, osat, ta. Navpično: oral, som, Emirik, pot, al, kumara, lik, nada, ris.

Rešitev »Male« v št. 18.: Vodoravno: Dioskurid, Tatra, šola, Ana, ko ki, ki, so, Nil, Vardar, al. Navpično: dan, Itaka, or, šah, uš, Rok, Ilona, da, tat, uš, ir, or, il.

Za nagrado je bil izžreban: Dušan Bavdek, učitelj, Kočevska Reka.

Tudi topot razpisujemo za pravilno rešitev tri nagrade v obliki slovenske knjige. Rešitve je treba poslati najkasneje do 31. t. m.

HUMOR V SLIKAH

»Da, moj dragi! Pri današnji brezposelnosti mora biti človek zadovoljen, če ima stajno mesto.«

Med občinstvom: »škoda, da si prišla tako pozno — tisti v belem trikoju je bil pred borbo tako lep!«

Raztresenost: »Gospod profesor, pazite, da ne boste spet očistili zob z britvijo!«

»ženske so pač potrpežljiva bitja.«
»Cudna trditev!«
»Samo pomislite, kolikokrat je stara 40 let, preden jih ima 30!«

»Torej, katere zobe dobi človek na zadnje?«
»Umetne, gospod učitelj!«

»Prosim za roko vaše najstarejše hčerke.«
»Ali boste mogli skrbeti za družino?«
»Gotovo.«
»Dobro. Saj veste, da nas je petnajst.«